

מקורות לימוד לראש
השנה

מקרא
עם פירושי חז"ל והראשונים

ערב ראש השנה
תשפ"א

שיעורי וקונטרסי ראש השנה הוקדשו על ידי:

ידידי הרה"ג ר' יואל פאל שליט"א

לזכות רפו"ש חיים יוסף בן לאה

ידידי הרה"ג ר' יואל אשר לאבין שליט"א רב
דקהל חסידים היקארי פיינס וראש כולל משפט העזר

ידידי הרב הטמיר ונעלם שליט"א

ימלא י"י כל משאלות לבם לטובה ויפתחו להם אוצרות
השמים בחיים ארוכים וגדולים וטובים בשפע כסף וממון
עד בלי די וגידול בניהם לתורה בנקל מתוך הרחבת הדעת
ומוחין דגדלות.

תוכן עניינים

ח	מבוא שער המקרא
ט	חמשת מקורות מצוות המועדים
ט	א: פרשת משפטים (ברית חורב)
ט	ב: פרשת כי תשא (לוחות שניות)
י	ג: פרשת אמור (תורת כהנים)
יד	ד: פרשת פנחס (מוספים)
יט	ה: פרשת ראה (משנה תורה)
כא	מקורות מצוות ראש השנה
כא	א: פרשת אמור
כא	ב: פרשת פנחס
כב	ראש השנה בתורה
כב	תקופות השנה לפי שנת התבואה בספר בראשית
כב	א: הבטחת המשך תקופות השנה אחר המבול
כב	שש תקופות השנה וזמנם
כב	ב: הצלחת יצחק בשנה ההיא
כב	ג: חלום פרעה על שנות השובע והרעב
כג	חלומות פרעה בראש השנה היו
כג	ד: הולדת הבנים לפי מועד השנה
כג	בראש השנה נפקדה שרה
כג	מצוות שנות התבואה ושכרם
כג	א: שנות ערלה
כד	ב: שנות השמיטה והיובל
כה	ג: שנות המעשר
כו	ד: שנות הולדת הבכור
כו	ה: שכר ועונש תבואות השנה

כז	שלש רגלים "בשנה" - לפי תקופת השנה
כט	חג י"י שבעת ימים בשנה - בסיום השנה
כט	יום הכיפורים - "אחת בשנה"
לא	האביב ראשון לחדשי השנה
לג	ראש השנה בנביאים וכתובים
לג	לשון "ראש השנה"
לג	מהו ראש השנה הנזכר ביחזקאל
לג	תשובת תקופת השנה
לד	העליה לרגל מדי שנה בשנה
לד	החודש השביעי בעלייה שניה
לו	דין הגשם בחג הסוכות
לז	דין המועדים על תקופות השנה
לח	יום הזכרון
לח	זכרון תרועה - מדרשי חז"ל
מב	זכרון תרועה - פירושי הראשונים
מח	זכירת בני אדם לפקדם לטוב - בתורה
מח	א] זכירת נח והאנושות במבול
מח	ב] זכירת הברית עם נח והאנושות אחר המבול
מט	ג] זכירת אברהם להציל את לוט מסדום
מט	ד] פקידת שרה בבן
מט	פקידת שרה כשל רבים דמיא
מט	ה] זכירת רחל בפתירת רחמה
נ	ו] פקידת וזכירת ישראל במצרים
נא	זכירת אנשים לפקדם לטוב - בנביאים
נא	א] זכירת ופקידת חנה בבנים
נא	ב] זכירת אפרים

ה	תוכן עניינים
נא	זכירת אנשים לפקדם לטוב - בכתובים
נא	[א] זכירות לטובה בתהלים
נב	ויזכור כי בשר המה
נב	[ב] זכירות נחמיה
נב	זכרונות נחמיה של יחיד
נג	זכירת ראשונים- בתורה
נג	זכירת ברית אבות בתוכחת בחקותי
נד	זכירת ראשונים - בנביאים
נד	זכירה לשכר ועונש
נד	[א] פוקד עון ונוצר חסד
נה	[ב] יום פקידת עון
נה	[ג] מזכרת עון
נו	[ד] תפלות תהלים להזכרת עון רשעים
נו	זכרון פורענות הגוים.
נו	הזכרת י"י כלשון תפילה - בתורה
נו	הזכרת י"י כלשון תפילה - בנביאים
נו	[א] תפלת שמשון שיזכרו י"י
נז	[ב] תפלת חנה שיזכרה י"י
נז	[ג] תפלות ישעיה
נז	[ד] המזכירים את י"י
נז	[ה] תפלות ירמיהו
נז	[ו] זכור רחמיך
נח	הזכרת י"י כלשון תפילה - בכתובים
נח	[א] תפלות תהלים בלשון זכירה
נט	זכרון של יחיד
נט	[ב] תפקיד הלויים להזכיר

נט	תפלה שיזכור י"י זכות ראשונים - בתורה
נט	תפלת משה שיזכור י"י שבועת האבות
ס	תפלה שיזכור י"י זכות ראשונים - בנביאים
ס	תפלה שיזכור י"י זכות ראשונים - בכתובים
סא	יום תרועה
סא	יום תרועה - פירושי הראשונים
סא	שופרות במקרא
סא	זכרון תרועה
סג	אריז"ל
סג	שער הכוונות דרושי ראש השנה
סד	רמח"ל
סד	מסכת ראש השנה
סה	חלקים מיוחדים
סה	מתזור לראש השנה
סה	דרך ה'
סה	ליקוטים
סו	זוהר
סו	כללות דרושי המועדים בזוהר
סו	א. בפרשת אמור
סו	ב. בפרשת תצוה
סו	ג. בפרשת פנחס
סז	רעיא מהימנא
סז	פרשיות חשובות הנדרשות על ראש השנה
סח	שופר

שער המקרא

מבוא שער המקרא

ימי ראש השנה ויום הכיפורים זמני תפילה הם, מחשבה נפוצה אומרת זמן תורה לחוד וזמן תפילה לחוד, ואין לחפש בימים אלה כי אם התעוררות הלב בתפילה, בכל דרכי ההתעוררות המגוונות. לחילופין, אצל דורשי מקורות העניינים בתורה, מחשבה נפוצה אומרת כי עיקר דין ותפלות ראש השנה, אינם אלא מדברי סופרים ומקבלת תורה שבעל פה, ואילו בתורה שבכתב קשה למצוא זכר לכך.

בקונטרס זה באנו לשרש אחר שני הנחות אלה. העיון היטב במקראי קודש מוסיף טעם חדש במקראי קודש אלה, הן על ידי שאנחנו לומדים כיצד כל דרכי התפלה לשונותיה וענייניה נובעים הם מתוך כתבי הקודש, כידוע בכל מפרשי הסידור כי רוב נוסחאותיה מבוססים על נוסחאות כתבי הקודש. ולא עוד אלא שבמפורש מזכירים אנחנו פסוקי התורה בכל תפלותינו ובמיוחד בשבתות ומועדים, ובמיוחד בראש השנה שנקבעו תפילות מיוחדות שהם מלכויות זכרונות שופרות שאין עיקר עניינם אלא ציטוט פסוקי המקרא. וודאי שהכרת הפסוקים ממקורם מטעימה אותנו טעם חדש בקריאתם בדרך תפלה. ויש בענין זה אור רב למרגיש כיצד כל התפלה הגדולה שלנו הוא הקראת דברי התורה שמסר הויה בפינו בחזרה אליו לומר ובתורתך כתוב לאמר, עשה עמנו כמו שהבטחתנו. מחרון אפך שוב כמו בתורתך כתוב.

וזאת שנית כי המתבונן והיודע לצרף צירופי העניינים מתוך התורה ימצא כי כל מדרשי רז"ל והעניינים שניתוספו בהבנתם למשמעות החגים האלה, כולם עולים באופן מפורש מתוך המקרא עצמו כאשר יודעים לצרף אותו מתחילתו לסופו ומסופו לתחילתו.

מלאכת מחשבת הושקעה בסידור הכתובים באופן שהחכם ומבין מדעתו יראה נכוחה כיצד עולים מהם ענייני החג, ובמקום אחר נבארם במפורש לפי תפיסתנו. וזאת למודעי, כי עיקר תלמוד תורה הוא מתוך הספר להכיר את הדברים בהקשרם ולא מליקוטים המפסיקים פרשיות שלא פסקם משה. אין בקונטרס זה אלא הדגשה וסידור כדי להראות את הסידור החדש שממנו נובעים ענייני החג. לפי שאין מוקדם ומאוחר בתורה, אמרו אלמלא ניתנה התורה כסדרה היה אפשר להחיות בה את המתים. תקוותינו שסדר חדש זה שמראים אנחנו בתורה יחיה את המבקשים אור חדש בסידורם ובמחזורם ויצטרף בהם צירוף אחד חדש של דברי התורה באופן המתאים לסדר חיינו ולסידור ומחזור שאנחנו מבקשים ממנה בימים אלה.

חמשת מקורות מצוות המועדים

בהדגשת מועדי חודש תשרי

חמשה פעמים נאמרו בתורה סדר מצוות המועדים: בפרשת משפטים, בפרשת כי תשא, בפרשת אמור, בפרשת פנחס, ובפרשת ראה.

בכולם נמנו שלש רגלים, אך בשנים מהם בלבד נכללו גם מצות ראש השנה ויום הכיפורים, בפרשת אמור ובפרשת פנחס. אך לפי שיש לראות דבר זה עצמו, וכן לפי שאין לעמוד על מצוות ראש השנה בפני עצמו אלא בתוך כללות המועדים תחילה, ושוב להבדילו. סידרתי תחילה את מקורות המועדים בכללות.

ולפי שיש ללכת מן הכלל אל הפרט, ולהבין תחילה את מערכת מועדי החודש השביעי בכללותם, ושוב להבדיל את ראש השנה מהם, לפיכך הדגשתי כאן את מצוות החודש השביעי להבהרת ענין זה.

א: פרשת משפטים (ברית חורב)

שמות כ"ג

(יד) שָׁלֵשׁ רְגָלִים תִּחַג לִי בַשָּׁנָה:

(טו) אֶת־תִּחַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת בְּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב בִּי־בֹ יֵצְאֶת מִמִּצְרַיִם וְלֹא־יִרְאוּ פָנַי רִיקָם:

(טז) וְתִחַג הַקִּצִּיר בַּבּוֹרֵי מַעֲשֵׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְתִחַג הָאֶסֶף בְּצֵאת הַשָּׁנָה בְּאֶסְפֶּךָ אֶת־מַעֲשֵׂיךָ מִן־הַשָּׂדֶה:

(יז) שָׁלֵשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה כָּל־זְכוּרְךָ אֶל־פָּנַי הָאֵדָן ו יְהוָה:

(יח) לֹא־תִזְבַּח עַל־חֶמֶץ דֶּם־זִבְחֵי וְלֹא־יִלִּין חֶלֶב־חֲגִי עַד־בִּקְרֹ:

(יט) רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֵׁל גְּדֵי בַחֲלֵב אָמוֹ: (ס)

ב: פרשת כי תשא (לוחות שניות)

שמות ל"ד

(יח) אֶת־תִּחַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב בִּי בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב יֵצְאֶת מִמִּצְרַיִם:

(יט) כָּל־פֶּטֶר רָחַס לִי וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׂוֹר וְשֵׂה:

(כ) ופטר חמור תפדה בשה ואם-לא תפדה וערפתו כל בכור בניה תפדה ולא-יראו פני ריקם:

(כא) ששת ימים תעבד וביום השביעי תשבת בחריש ובקציר תשבת:

(כב) וחג שבעת תעשה לה בכורי קציר חטים וחג האסיף תקופת השנה:

(כג) שלש פעמים בשנה יראה כל-זכורך את-פני האדון ו יהוה אלהי ישראל:

(כד) כי-אוריז גוים מפניך והרחבתי את-גבולך ולא-יחמד איש את-ארצך בעלתך לראות את-פני יהוה אלהיך שלש פעמים בשנה:

(כה) לא-תשחט על-חמץ דם-זבחי ולא-ילין לפקר וּבַח חַג הַפֶּסַח:

ג: פרשת אמור (תורת כהנים)

ויקרא כ"ג:א'-מ"ד

(א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

(ב) דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם מועדי יהוה אשר-תקראו אתם מקראי קדש אלה הם מועדי:

(ג) ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון מקרא-קדש כל-מלאכה לא תעשו שבת הוא ליהוה בכל מושבותיכם: (פ)

(ד) אלה מועדי יהוה מקראי קדש אשר-תקראו אתם במועדם:

(ה) בחדש הראשון בארבעה עשר לחדש בין הערבים פסח ליהוה:

(ו) ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג המצות ליהוה שבעת ימים מצות תאכלו:

(ז) ביום הראשון מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכת עבודה לא תעשו:

(ח) והקרבתם אשה ליהוה שבעת ימים ביום השביעי מקרא-קדש כל-מלאכת עבודה לא תעשו: (פ)

(ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(י) דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי-תָבֹאוּ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם וְקִצְרֹתֶם אֶת-קִצְרֵיהָ וְהִבַּאתֶם אֶת-עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל-הַכֹּהֵן:

(יא) וְהִנִּיף אֶת-הָעֹמֶר לִפְנֵי יְהוָה לְרֹצְנֵכֶם מִמִּחְרַת הַשָּׁבֹת יִנִּיפְנוּ הַכֹּהֵן:

(יב) וְעִשִׂיתֶם בַּיּוֹם הַנִּיפְכֶם אֶת-הָעֹמֶר כִּבֹּשׁ תְּמִים בֶּן-שְׁנָתוֹ לְעֹלָה לַיהוָה:

(יג) וּמִנְחָתוֹ שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן אִשָּׁה לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ וְנִסְכָּה יַיִן רְבִיעֵת הַהֵין:

(יד) וְלֶחֶם וְקִלִּי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד-עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הִבִּיאְכֶם אֶת-קֶרְבֶּן אֱלֹהֵיכֶם חֲקַת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מִשְׁבֹּתֵיכֶם: (ט)

(טו) וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּחְרַת הַשָּׁבֹת מִיּוֹם הִבִּיאְכֶם אֶת-עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שָׁבָתוֹת תְּמִימַת תִּהְיֶינָה:

(טז) עַד מִמִּחְרַת הַשָּׁבֹת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה:

(יז) מִמוֹשְׁבֹתֵיכֶם תִּבְיֹאוּ וְלֶחֶם תְּנוּפָה שְׁתֵּים שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת תִּהְיֶינָה חֲמֵץ תִּאֲפִינָה בַכּוֹרִים לַיהוָה:

(יח) וְהִקְרַבְתֶּם עַל-הַלֶּחֶם שֶׁבַעַת כִּבְשִׁים תְּמִימִם בְּנֵי שָׁנָה וּפָר בֶּן-בָּקָר אֶחָד וְאֵילִם שְׁנָיִם יִהְיוּ עֹלָה לַיהוָה וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם אִשָּׁה רֵיחַ-נִיחֹחַ לַיהוָה:

(יט) וְעִשִׂיתֶם שְׁעִיר-עֹזִים אֶחָד לַחֲטָאת וּשְׁנֵי כִבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה לְזִבַח שְׁלָמִים:

(כ) וְהִנִּיף הַכֹּהֵן וְאַתֶּם עַל לֶחֶם הַבַּכּוֹרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה עַל-שְׁנֵי כִבְשִׁים קֹדֶשׁ יִהְיוּ לַיהוָה לַכֹּהֵן:

(כא) וְקִרְאתֶם בְּעֶצֶם וְהַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל-מִלְאכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֲקַת עוֹלָם בְּכָל-מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם:

(כב) וּבְקִצְרֹכֶם אֶת-קִצִּיר אֲרָצְכֶם לֹא-תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ בְּקִצְרוֹ וְלִקַּט קִצְרוֹ לֹא תִלְקַט לְעַנִּי וְלִגֵּר תַעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (ס)

(כג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(כד) וַדַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד
לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זְכוֹרֹן תְּרוּעָה מִקְרֵא-קֹדֶשׁ:

(כה) כָּל-מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַיהוָה:
(ס)

(כו) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(כז) אַךְ בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכַּפָּרִים הוּא
מִקְרֵא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת-נַפְשֹׁתֵיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם
אִשָּׁה לַיהוָה:

(כח) וְכָל-מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי יוֹם כַּפָּרִים
הוּא לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

(כט) כִּי כָל-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא-תִעַנֶּה בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה
מֵעַמִּיהָ:

(ל) וְכָל-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָל-מְלֹאכָה בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה
וְהֶאֱבַדְתִּי אֶת-הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקְרֵב עִמָּה:

(לא) כָּל-מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל
מִשְׁבְּתֵיכֶם:

(לב) שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הוּא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת-נַפְשֹׁתֵיכֶם בַּתְּשׁוּעָה
לַחֹדֶשׁ בַּעֲרֵב מֵעֲרֵב עַד-עֲרֵב תִּשְׁבַּתוּ שַׁבְּתֵיכֶם: (פ)

(לג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(לד) וַדַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לַיהוָה:

(לה) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרֵא-קֹדֶשׁ כָּל-מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא
תַעֲשׂוּ:

(לו) שבעת ימים תקריבו אשה ליהוה ביום השמיני מקרא-קדש יהיה לכם והקרבתם אשה ליהוה עצרת הוא כל-מלאכת עבודה לא תעשו:

(לז) אלה מועדי יהוה אשר-תקראו אתם מקראי קדש להקריב אשה ליהוה עלה ומנחה וזבח ונסכים דבר-יום ביומו:

(לח) מלבד שבתת יהוה ומלבד מתנותיכם ומלבד כל-נדריכם ומלבד כל-נדבותיכם אשר תתנו ליהוה:

(לט) אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את-תבואת הארץ תחגו את-חג-יהוה שבעת ימים ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון:

(מ) ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ-עבת וערבי-גחל ושמחתם לפני יהוה אלהיכם שבעת ימים:

(מא) וחגתם אתו חג ליהוה שבעת ימים בשנה חקת עולם לדרתים בחדש השביעי תחגו אתו:

(מב) בספת תשבו שבעת ימים כל-האזרח בישראל ישבו בספת:

(מג) למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתיל את-בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים אני יהוה אלהיכם:

(מד) וידבר משה את-מעדי יהוה אל-בני ישראל: (פ)

ד: פרשת פנחס (מוספים)

במדבר כ"ח:א'-כ"ט:ל"ט

- (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:
- (ב) צוּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת-קַרְבְּנֵי לַחֲמֵי לְאִשֵּׁי רֵיחַ נִיחֹחַי תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְמוֹעֵדוֹ:
- (ג) וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַיהוָה כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם שָׁנִים לְיוֹם עֲלֶה תְּמִיד:
- (ד) אֶת-הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבִים:
- (ה) וְעֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֶלֶת לְמִנְחָה בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן כָּתִית רְבִיעֵת הַהֵינִן:
- (ו) עֶלֶת תְּמִיד הָעֲשִׂיָּה בַקֶּהר סִינִי לְרֵיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה לַיהוָה:
- (ז) וְנִסְכּוֹ רְבִיעֵת הַהֵינִן לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֹּד גֶּסֶד שֶׁכֶר לַיהוָה:
- (ח) וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבִים כְּמִנְחַת הַבֶּקֶר וְכִנְסֹו תַעֲשֶׂה אֲשֶׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: (פ)
- (ט) וּבַיּוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי-כֶבֶשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֲשָׂרִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ:
- (י) עֶלֶת שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ עַל-עֶלֶת הַתְּמִיד וְנִסְכָּה: (ס)
- (יא) וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי-בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם:
- (יב) וּשְׁלֹשָׁה עֲשָׂרִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן לֶפָר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֲשָׂרִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן לְאֵיל הָאֶחָד:
- (יג) וְעֶשְׂרֵן עֶשְׂרוֹן סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד עֲלֶה רֵיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה לַיהוָה:
- (יד) וְנִסְפִיָּהֶם חֲצִי הַהֵינִן יִהְיֶה לֶפָר וּשְׁלִישֵׁת הַהֵינִן לְאֵיל וּרְבִיעֵת הַהֵינִן לְכֶבֶשׂ יָזֵן וְזֹאת עֶלֶת חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה:
- (טו) וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת לַיהוָה עַל-עֶלֶת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: (ס)

(טו) ובחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ פָּסַח לַיהוָה:

(יז) ובחֹמֶשֶׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חֵג שִׁבְעַת יָמִים מִצֹּאת יֶאֱכַל:

(יח) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

(יט) וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד וְשִׁבְעָה כִּבְשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם:

(כ) וּמִנְחַתֶּם סֹלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלִשָּׁה עֶשְׂרִינִים לִפָּר וּשְׁנַיִ עֶשְׂרִינִים לְאַיִל תַּעֲשׂוּ:

(כא) עֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן תַּעֲשֶׂה לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׂים:

(כב) וּשְׁעִיר חַטָּאת אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:

(כג) מִלֶּבֶד עֹלֹת הַבָּקָר אֲשֶׁר לְעֹלֹת הַתְּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת־אֵלֶּה:

(כד) כָּאֵלֶּה תַעֲשׂוּ לַיּוֹם שִׁבְעַת יָמִים לַחֵם אִשָּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה עַל־עוֹלֹת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ:

(כה) וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: (ס)

(כו) וּבַיּוֹם הַבְּכוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֹדֶשָׁה לַיהוָה בְּשִׁבְעַת־יָמֵי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

(כז) וְהִקְרַבְתֶּם עוֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם אֵיִל אֶחָד שִׁבְעָה כִּבְשִׂים בְּנֵי שָׁנָה:

(כח) וּמִנְחַתֶּם סֹלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלִשָּׁה עֶשְׂרִינִים לִפָּר הָאֶחָד שְׁנַיִ עֶשְׂרִינִים לְאַיִל הָאֶחָד: (כט) עֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׂים:

(ל) שְׁעִיר עֲזִים אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:

(לא) מִלֶּבֶד עֹלֹת הַתְּמִיד וּמִנְחַתוֹ תַעֲשׂוּ תְּמִימִם יִהְיוּ־לָכֶם וְנִסְכֵיהֶם: (פ)

(א) וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם:

(ב) וְעִשִּׂיתֶם עֲלֶיהָ לְרִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פֶּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם:

(ג) וּמִנְחַתֶּם סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלִשָּׁה עֶשְׂרֹנִים לִפְרֵי שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל:

(ד) וְעֶשְׂרוֹן אֶחָד לִכְבֵּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׁים:

(ה) וּשְׁעִיר־עֲזִים אֶחָד חֲטָאת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:

(ו) מִלֶּבֶד עֹלֹת הַחֹדֶשׁ וּמִנְחַתָּהּ וְעֹלֹת הַתָּמִיד וּמִנְחַתָּהּ וְנִסְפִיָּהֶם כַּמִּשְׁפָּט לְרִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה: (ס)

(ז) וּבַעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשׁוֹתֵיכֶם כָּל־מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ:

(ח) וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֶיהָ לַיהוָה רִיחַ נִיחֹחַ פֶּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם:

(ט) וּמִנְחַתֶּם סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלִשָּׁה עֶשְׂרֹנִים לִפְרֵי שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל הָאֶחָד: (י) עֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן לִכְבֵּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׁים:

(יא) שְׁעִיר־עֲזִים אֶחָד חֲטָאת מִלֶּבֶד חֲטָאת הַכִּפָּרִים וְעֹלֹת הַתָּמִיד וּמִנְחַתָּהּ וְנִסְפִיָּהֶם: (פ)

(יב) וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְחַגְתֶּם חֵג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים:

(יג) וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֶיהָ אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁלִשָּׁה עָשָׂר אֵילִם שְׁנָיִם כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם יִהְיוּ:

(יד) וּמִנְחַתֶּם סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלִשָּׁה עֶשְׂרֹנִים לִפְרֵי הָאֶחָד

לְשֵׁלֶשֶׁה עֶשֶׂר פָּרִים שְׁנֵי עֶשְׂרִים לְאֵיל הָאֶחָד לְשְׁנֵי הָאֵילִם:
 (טו) וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לְאַרְבַּעַה עֶשֶׂר כִּבְשִׁים:
 (טז) וּשְׁעִיר-עֲזִים אֶחָד חֲטָאת מִלֶּבֶד עֲלֵת הַתְּמִיד מִנְחָתָהּ
 וְנִסְכָּהּ: (ס)

(יז) וּבַיּוֹם הַשְּׁנִי פָּרִים בְּנֵי-בָקָר שְׁנַיִם עֶשֶׂר אֵילִם שְׁנַיִם
 כִּבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם:
 (יח) וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרָם
 כַּמִּשְׁפָּט:
 (יט) וּשְׁעִיר-עֲזִים אֶחָד חֲטָאת מִלֶּבֶד עֲלֵת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ
 וְנִסְכֵיהֶם: (ס)

(כ) וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פָּרִים עֶשְׂתֵי-עֶשֶׂר אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׁים
 בְּנֵי-שָׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם:
 (כא) וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרָם
 כַּמִּשְׁפָּט:
 (כב) וּשְׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלֶּבֶד עֲלֵת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ:
 (ס)

(כג) וּבַיּוֹם הָרְבִיעִי פָּרִים עֶשְׂרֵה אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׁים בְּנֵי-
 שָׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם:
 (כד) מִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרָם
 כַּמִּשְׁפָּט:
 (כה) וּשְׁעִיר-עֲזִים אֶחָד חֲטָאת מִלֶּבֶד עֲלֵת הַתְּמִיד מִנְחָתָהּ

וְנִסְכָּה: (ס)

(כו) וּבִיּוֹם הַחֲמִישִׁי פְּרִים תִּשְׁעָה אֵילִם שְׁנָיִם כִּבְשִׁים בְּנֵי־
שָׁנָה אַרְבַּעַה עָשָׂר תְּמִימִם:

(כז) וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וּלְכִבְשִׁים בְּמִסְפָּרָם
כַּמִּשְׁפָּט:

(כח) וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלֶּבֶד עֹלֹת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ
וְנִסְכָּה: (ס)

(כט) וּבִיּוֹם הַשֵּׁשִׁי פְּרִים שְׁמֹנֶה אֵילִם שְׁנָיִם כִּבְשִׁים בְּנֵי־
שָׁנָה אַרְבַּעַה עָשָׂר תְּמִימִם:

(ל) וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וּלְכִבְשִׁים בְּמִסְפָּרָם
כַּמִּשְׁפָּט:

(לא) וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלֶּבֶד עֹלֹת הַתְּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכֵיהֶ:
(פ)

(לב) וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי פְּרִים שֶׁבַע אֵילִם שְׁנָיִם כִּבְשִׁים בְּנֵי־
שָׁנָה אַרְבַּעַה עָשָׂר תְּמִימִם:

(לג) וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וּלְכִבְשִׁים בְּמִסְפָּרָם
כַּמִּשְׁפָּט:

(לד) וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלֶּבֶד עֹלֹת הַתְּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּה:
(פ)

(לה) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֵרֶת תִּהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאכַת עֲבֹדָה לֹא

תעשו:

(לו) והקרבתם עלה אשה ריח ניחח ליהוה פר אחד איל אחד כבשים בני-שנה שבעה תמימים:

(לז) מנחתם ונספיהם לפר לאיל ולכבשים במספרם כמשפט:

(לח) ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכה:

(לט) אלה תעשו ליהוה במועדיכם לבד מנדריכם ונדבתיכם לעלתיכם ולמנחתיכם ולנסכיכם ולשלמיכם:

ה: פרשת ראה (משנה תורה)

דברים ט"ז:א'-ט"ז

(א) שמור את-חדש האביב ועשית פסח ליהוה אלהיך כי בחדש האביב הוציאך יהוה אלהיך ממצרים לילה:

(ב) וזבחתי פסח ליהוה אלהיך צאן ובקר במקום אשר-יבחר יהוה לשכון שמו שם:

(ג) לא-תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל-עליו מצות לחם עני כי בחפזון יצאת מארץ מצרים למען תזכר את-יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך:

(ד) ולא-יראה לך שאר בכל-גבלך שבעת ימים ולא-ילין מן-הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר:

(ה) לא תוכל לזבח את-הפסח באחד שעריך אשר-יהנה אלהיך נתן לך:

(ו) כי אם-אל-המקום אשר-יבחר יהוה אלהיך לשכון שמו שם תזבח את-הפסח בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים:

(ז) ובשלת ואכלת במקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו ופנית בבקר והלכת לאהליך:

(ח) ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת ליהוה אלהיך לא תעשה מלאכה: (ט)

(ט) שבעה שבעת תספר-לך מהחל חרמש בקמה תחל לספר שבעה שבעות:

(י) ועשית חג שבעות ליהודה אלהיך מסת נדבת ידך אשר תתן באשר יברכה יהודה אלהיך:

(יא) ושמחת לפני ו יהודה אלהיך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי אשר בשעריך והגר והיתום והאלמנה אשר בקרבך במקום אשר יבחר יהודה אלהיך לשכן שמו שם:

(יב) וזכרת כי-עבד היית במצרים ושמרת ועשית את-החקים האלה: (פ)

(יג) חג הסכת תעשה לך שבעת ימים באספך מגרנך ומיקבך:

(יד) ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך:

(טו) שבעת ימים תחג ליהודה אלהיך במקום אשר-יבחר יהודה פי יברכה יהודה אלהיך בכל תבואתך ובכל מעשה ידיך והיית אף שמח:

(טז) שלוש פעמים ו בשנה יראה כל-זכורך את-פני ו יהודה אלהיך במקום אשר יבחר בחג המצות ובחג השבעות ובחג הסכות ולא יראה את-פני יהודה ריקם:

מקורות מצוות ראש השנה

א: פרשת אמור

ויקרא פרק כג

(כג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(כד) דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבְּתוֹן זְכוֹרֹן תְּרוּעָה מִקְרָא-קֹדֶשׁ:

(כה) כָּל-מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַיהוָה:

ב: פרשת פנחס

במדבר פרק כח

(א) וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל-מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם:

(ב) וַעֲשִׂיתֶם עֲלֶיהָ לְרִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פֶּרֶךְ בֶּן-בֶּקֶר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם:

(ג) וּמִנְחָתָם סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלִשָּׁה עֶשְׂרֹנִים לְפָר שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל:

(ד) וַעֲשִׂרוֹן אֶחָד לִכְבֹּשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׂים:

(ה) וּשְׁעִיר-עֹזִים אֶחָד חֲטָאת לִכְפֹּר עֲלֵיכֶם:

(ו) מִלֶּבֶד עֲלֵת הַחֹדֶשׁ וּמִנְחָתָהּ וְעֲלֵת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפִיהֶם כְּמִשְׁפָּטָם לְרִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה:

ראש השנה בתורה

תקופות השנה לפי שנת התבואה בספר בראשית

א: הבטחת המשך תקופות השנה אחר המבול

בראשית פרק ח פסוק כב

עַד כָּל־יְמֵי הָאָרֶץ זָרַע וְקָצִיר וְקֵץ וְחֹרֵף וַיּוֹם וְלַיְלָה לֹא יִשָּׁבְתוּ:

ב: הצלחת יצחק בשנה ההיא

בראשית פרק כו

(יב) וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַהוּא וַיִּמְצָא בַשָּׂנֶה הַהוּא מֵאָה שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה:

ג: חלום פרעה על שנות השובע והרעב

בראשית פרק מא

(כה) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־פְּרֹעֶה חֲלוֹם פְּרֹעֶה אֶחָד הוּא אֶת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עֹשֶׂה הַגִּיד לְפְרֹעֶה:

(כו) שִׁבְעַת פְּרֹת הַטֹּבֹת שִׁבְעַת שָׁנִים הִנֵּה וְשִׁבְעַת הַשָּׁבָלִים הַטֹּבֹת שִׁבְעַת שָׁנִים הִנֵּה חֲלוֹם אֶחָד הוּא:

(כז) וְשִׁבְעַת הַפְּרוֹת הַרְקוֹת וְהַרְעֵת הָעֵלֶת אַחֲרֵיהֶן שִׁבְעַת שָׁנִים הִנֵּה וְשִׁבְעַת הַשָּׁבָלִים הַרְקוֹת שְׂדֵפוֹת הַקָּדִים יִהְיוּ שִׁבְעַת שָׁנֵי רָעָב:

(כח) הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־פְּרֹעֶה אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עֹשֶׂה הַרְאָה אֶת־פְּרֹעֶה:

(כט) הִנֵּה שִׁבְעַת שָׁנִים בָּאוֹת שִׁבְעַת גְּדוֹל בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

(ל) וְקָמוּ שִׁבְעַת שָׁנֵי רָעָב אַחֲרֵיהֶן וְנִשְׁבַּח כָּל־הַשִּׁבְעַת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וּכְלָה הַרְעָב אֶת־הָאָרֶץ:

(לא) וְלֹא־יִנָּדַע הַשִּׁבְעַת בְּאֶרֶץ מִפְּנֵי הַרְעָב הַהוּא אַחֲרֵי־כֵן כִּי־כָבֵד הוּא מְאֹד:

(לב) וְעַל הַשָּׁנֹת הַחֲלוֹם אֶל־פְּרֹעֶה פְּעָמִים כִּי־נִכְוֵן הַדְּבָר מֵעַם הָאֱלֹהִים

וּמִמָּהָר הָאֱלֹהִים לַעֲשׂוֹתוֹ:

ד: הולדת הבנים לפי מועד השנה

בראשית פרק יז

(כא) וְאֶת־בְּרִיתִי אֲקִים אֶת־יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלֵד לְךָ שָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה בְּשָׁנָה הָאַחֶרֶת:

מצוות שנות התבואה ושכרם

א: שנות ערלה

ויקרא פרק יט

(כג) וְכִי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ וְנִשְׁעַתֶּם כָּל־עֵץ מֵאֲכָל וְעָרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ אֶת־פְּרִיּוֹ שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עָרְלִים לֹא יֵאָכֵל:

(כד) וּבִשְׁנֵה הָרְבִיעִת יִהְיֶה כָּל־פְּרִיּוֹ קֹדֶשׁ הַלּוּלָיִם לַיהוָה:

(כה) וּבִשְׁנֵה הַחֲמִישִׁית תֹּאכְלוּ אֶת־פְּרִיּוֹ לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

חלומות פרעה בראש השנה היו

ראש השנה יא, א - יא, ב

תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף י עמוד ב
 רבי אליעזר אומר... בראש השנה יצא יוסף מבית האסורין. רבי יהושע אומר: ... בראש השנה יצא יוסף מבית האסורין.

בראש השנה נפקדה שרה

ראש השנה יא, א - יא, ב

תניא רבי אליעזר אומר ... בפסח נולד יצחק בראש השנה נפקדה שרה.
 ר' יהושע אומר... בפסח נולד יצחק בר"ה נפקדה שרה רחל וחנה.

ב: שנות השמיטה והיובל

ויקרא פרק כה

(ג) שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שְׂדֵךְ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַר כְּרֶמֶךְ וְאַסַּפְתָּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ:

(ד) וּבַשְּׁנָה הַשְּׁבִיעִית שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן יִהְיֶה לְאֶרֶץ שַׁבַּת לַיהוָה שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע וּכְרֶמֶךְ לֹא תִזְמַר:

(ה) אֵת סִפְיַח קִצְיֶרְךָ לֹא תִקְצֹר וְאֶת־עֲנָבֵי נֹזְיֶרְךָ לֹא תִבְצֹר שְׁנַת שַׁבְּתוֹן יִהְיֶה לְאֶרֶץ:

(ו) וְהִיְתָה שַׁבַּת הָאֶרֶץ לָכֶם לֹא־לֶאֱכֹלָה לָךְ וּלְעַבְדְּךָ וּלְאִמְתְּךָ וּלְשִׂכְיֶרְךָ וּלְתוֹשֵׁבְךָ הַגֵּרִים עִמָּךְ:

(ז) וּלְבַהֲמֹתֶיךָ וּלְחַיָּה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץךָ תִּהְיֶה כָּל־תְּבוּאָתָהּ לְאֹכְלֵי ס:

(ח) וּסְפַרְתָּ לָךְ שִׁבְעַת שַׁבְּתוֹת שָׁנִים שִׁבְעַת שָׁנִים שִׁבְעַת פְּעָמִים וְהָיוּ לָךְ יָמֵי שִׁבְעַת שַׁבְּתוֹת הַשָּׁנִים תִּשַׁע וְאַרְבָּעִים שָׁנָה:

(ט) וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבַעִי בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים תִּעְבְּרוּ שׁוֹפָר בְּכָל־אֲרָצְכֶם:

(י) וּקְדַשְׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרַאתֶם דְּרוֹר בְּאֶרֶץ לְכָל־יֹשְׁבֵיהָ יוֹבֵל הוּא תִּהְיֶה לָכֶם וּשְׁבַתֶם אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּשָּׁבוּ:

(יא) יוֹבֵל הוּא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּהְיֶה לָכֶם לֹא תִזְדָּעוּ וְלֹא תִקְצְרוּ אֶת־סִפְיֹתֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת־נֹזְיֶיהָ:

(יב) כִּי יוֹבֵל הוּא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם מִן־הַשְּׂדֵה תֹאכְלוּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ:

(יג) בְּשְׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תִּשָּׁבוּ אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ:

(יד) וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמְּכָר לְעַמִּיתְךָ אוֹ קָנָה מִיַּד עַמִּיתְךָ אֶל־תּוֹנוּ אִישׁ אֶת־אֲחִיו:

(טו) בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל תִּקְנָה מֵאֵת עַמִּיתְךָ בְּמִסְפַּר שְׁנֵי־תְבוּאוֹת יִמְכְּרֶלְךָ:

(טז) לִפְיוֹ רֹב הַשָּׁנִים תִּרְבֶּה מִקְנָתוֹ וּלְפִי מַעֲט הַשָּׁנִים תִּמְעֵיט מִקְנָתוֹ כִּי מִסְפַּר תְּבוּאוֹת הוּא מִכָּר לָךְ:

(יז) וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת־עַמִּיתוֹ וְיִרְאֵת מֵאֲלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

(יח) וַעֲשִׂיתֶם אֶת-חֻקְתִּי וְאֶת-מִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אִתְּם וַיִּשְׁבַּתֶּם עַל-הָאָרֶץ לְבִטָּח:

(יט) וּנְתַנֶּה הָאָרֶץ פְּרִיָּה וְאֶכְלֶתֶם לְשִׁבְעַת יָמֵי וַיִּשְׁבַּתֶּם לְבִטָּח עָלֶיהָ:

(כ) וְכִי תֹאמְרוּ מִה-נֹאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת הֵן לֹא נִזְרַע וְלֹא נֶאֱסַף אֶת-תְּבוּאָתֵנוּ:

(כא) וְצִוִּיתִי אֶת-בְּרַכְתִּי לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשְּׁשִׁית וְעָשַׂת אֶת-הַתְּבוּאָה לְשִׁלֹּשׁ הַשָּׁנִים:

(כב) וְזָרַעְתֶּם אֶת הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִת וְאֶכְלֶתֶם מִן-הַתְּבוּאָה יָשָׁן עַדוֹ הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִת עַד-בּוֹא תְּבוּאָתָהּ תֹאכְלוּ יָשָׁן:

ג: שנות המעשר

דברים פרק יד

(כב) עֶשֶׂר תַּעֲשֹׂר אֶת כָּל-תְּבוּאֹת זֵרַעְךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה:

(כג) וְאֶכְלָתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר לִשְׁכֹּן שְׁמוֹ שָׁם מֵעֶשֶׂר דֶּגָּנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ וּבְכֹרֶת בָּקָרְךָ וְצֹאנְךָ לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל-הַיָּמִים:

(כד) וְכִי-יִרְבֶּה מִמֶּךָ הַדָּרָךְ כִּי לֹא תוּכַל שְׂאתוֹ כִּי-יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

(כה) וּנְתַתָּה בַּכֶּסֶף וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:

(כו) וּנְתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר-תֵּאֵוֶה נַפְשְׁךָ בְּבָקָר וּבְעֵז וּבְלִיָּן וּבְשֹׂכָר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאֲלֶךָ נַפְשְׁךָ וְאֶכְלָתָּ שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשִׂמַחְתָּ אִתָּהּ וּבִיתְךָ:

(כז) וְהִלּוּי אֲשֶׁר-בִּשְׁעָרֶיךָ לֹא תַעֲזֹבֵנוּ כִּי אִין לּוֹ חֶלֶק וּנְחִלָּה עִמָּךְ: ם

(כח) מִקְצָהוּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַהִוא וְהִנַּחְתָּ בִּשְׁעָרֶיךָ:

(כט) וַיָּבֹא הִלּוּי כִּי אִין-לוֹ חֶלֶק וּנְחִלָּה עִמָּךְ וְהִגֵּר וְהִיָּתוֹם וְהָאֶלְמָנָה אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ וְאֶכְלוּ וְשִׂבְעוּ לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: ם

דברים פרק כו

(יב) כִּי תִכְלֶה לְעֹשֶׂר אֶת־כָּל־מַעְשֵׂר תְּבוּאָתְךָ בַשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שָׁנַת הַמַּעְשֵׂר וְנָתַתָּה לְלוֹי לַגֵּר לִיתוּס וּלְאֶלְמָנָה וְאָכְלוּ בַשְּׁעָרֶיךָ וְשָׂבְעוּ:

(יג) וְאִמְרַתְּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּעֵרְתִי הַקֹּדֶשׁ מִן־הַבַּיִת וְגַם נָתַתִּיו לְלוֹי וְלַגֵּר לִיתוּס וּלְאֶלְמָנָה כָּכֹל־מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר צִוִּיתֵנִי לֹא־עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי:

(יד) לֹא־אֶכְלְתִי בְּאֲנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא־בְעֵרְתִי מִמֶּנּוּ בְּטָמֵא וְלֹא־נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לַמֵּת שְׂמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי עֲשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתֵנִי:

(טו) הַשְּׂקִיפָה מִמַּעוֹן קֹדֶשְׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבִרְךָ אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאָדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כְּאֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתָּ לְאַבְתֵּינוּ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ

ד: שנות הולדת הבכור

דברים פרק טו

(יט) כָּל־הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָךְ וּבִצְאֹנְךָ הַזֶּכֶר תִּקְדָּישׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּבִכּוֹר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגְזוּ בְּכוֹר צֹאנְךָ:

(כ) לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שָׁנָה בַשָּׁנָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֹתָהּ וּבֵיתְךָ:

ה: שכר ועונש תבואות השנה

דברים פרק יא

(י) כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בֹא־שָׂמָה לְרִשְׁתָּהּ לֹא כְּאָרֶץ מִצְרַיִם הִוא אֲשֶׁר יִצְאָתָם מִשָּׁם אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת־זֶרְעֶךָ וְהִשְׁקִיתָ בְּרִגְלֶךָ כַּגֵּן הַיָּרְק:

(יא) וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּם עֹבְרִים שָׂמָה לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ הַרִים וּבִקְעַת לַמֶּטֶר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתַּה־מֵיָם:

(יב) אֶרֶץ אֲשֶׁר־יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ דַּרְשׁ אֹתָהּ תִּמְיֵד עֵינֶי יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מִרְשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה: ס

(יג) וְהָיָה אִם־שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם לֹא־הִבֵּה אֶת־יִקְוֶה אֱלֹהֵיכֶם וְלֹעֲבָדוּ בְּכֹל־לִבְבְּכֶם וּבְכֹל־נַפְשְׁכֶם:

(יד) וְנָתַתִּי מִטֶּר־אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ וְאִסְפַּת דְּגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וּיִצְהַרְךָ:

(טו) ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת:

(טז) השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם:

(יז) וחרה אף-יהוה בכם ועצר את-השמים ולא-יהיה מטר והאדמה לא תתן את-יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה אשר יהוה נתן לכם:

שלוש רגלים "בשנה" – לפי תקופות השנה

שמות כ"ג

(יד) שלש רגלים תחג לי בשנה:

(טו) את-חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות כאשר צויתך למועד חדש האביב כי-בו יצאת ממצרים ולא-יראו פני ריקם:

(טז) וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה וחג האסף בצאת השנה באספך את-מעשיך מן-השדה:

(יז) שלש פעמים בשנה יראה כל-זכורך אל-פני האדון יהוה:

(יח) לא-תזבח על-חמץ דם-זבחי ולא-ילין חלב-חגי עד-בקר:

(יט) ראשית בכורי אדמתך תביא בית יהוה אלהיך לא-תבשל גדי בחלב אמו: (ס)

שמות כ"ג

(כט) לא אגרשנו מפניך בשנה אחת פן-תהיה הארץ שממה ורבה עליך חית השדה:

שמות ל"ד

(יח) את-חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות אשר צויתך למועד חדש האביב כי בחדש האביב יצאת ממצרים:

(יט) כל-פטר רחם לי וכל-מקנד תזכר פטר שור ושה:

(כ) ופטר חמור תפדה בשה ואם-לא תפדה וערפתו כל בכור בניך תפדה ולא-יראו פני ריקם:

(כא) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בְּחַרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת:

(כב) וַחַג שִׁבְעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בַּכּוֹרֵי קְצִיר חִטִּים וְחַג הָאֶסִיף תִּקּוֹפֵת הַשָּׁנָה:

(כג) שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה כָּל-זְכוּרָךְ אֶת-פְּנֵי הָאֵלֹהִים וְהָיָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

(כד) כִּי-אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֵיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת-גְּבוּלְךָ וְלֹא-יִחַמַּד אִישׁ אֶת-אַרְצְךָ בַּעֲלֹתָךְ לְרֹאוֹת אֶת-פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה:

(כה) לֹא-תִשְׁחַט עַל-חַמֶּץ דָּם-זִבְחִי וְלֹא-יִלִּין לְבַקֵּר זֶבַח חַג הַפֶּסַח:

ויקרא כ"ג

(לט) אַךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַסְפְּכֶם אֶת-תְּבוּאוֹת הָאָרֶץ תִּחְגְּוּ אֶת-חַג-יְהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שִׁבְתֹּן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שִׁבְתֹּן:

(מ) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וְעַגְנָף עֵץ-עֵבֶת וְעַרְבֵי-נַחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים:

(מא) וַחֲגַתֶּם אֹתוֹ חַג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה חַקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תִחְגְּוּ אֹתוֹ:

דברים טז

(א) שָׁמֹר אֶת-חֹדֶשׁ הָאָזִיב וְעָשִׂיתָ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֹדֶשׁ הָאָזִיב הוֹצִיאָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לַיְלָה:

(ט) שִׁבְעָה שִׁבְעַת תִּסְפְּרֶלְךָ מִהַחֵל חֶרְמֶשׁ בַּקֶּמֶה תַחֲלֵל לִסְפֹּר שִׁבְעָה שִׁבְעוֹת:

(יג) חַג הַסֻּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לָּךְ שִׁבְעַת יָמִים בְּאַסְפְּךָ מִגְרָנְךָ וּמִיִּקְבְּךָ:

(יד) וְשִׂמַחְתָּ בַחֲגֹךָ אֶתֶּה וּבִבְנֶךָ וּבִתְלֶךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהַלּוֹי וְהַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהָאֵלְמָנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:

(טו) שִׁבְעַת יָמִים תַּחַג לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאוֹתֶיךָ וּבְכָל מַעֲשֵׂה יְדֶיךָ וְהַיְתָה אַךְ שִׂמַח:

(טז) שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים | בַּשָּׁנָה יֵרָאֵה כָּל-זְכוּרָךְ אֶת-פָּנָי | יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ
בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר בְּחַג הַמִּצֹּת וּבְחַג הַשְּׂבָעוֹת וּבְחַג הַסִּכּוֹת וְלֹא יֵרָאֵה
אֶת-פָּנָי יִהְיֶה רִיקָם:

חג י"י שבעת ימים בשנה – בסיום השנה

שמות כג

(טז) וְחַג הַקִּצִּיר בְּכוּרֵי מַעֲשֵׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְחַג הָאָסִיף בְּצֵאת
הַשָּׁנָה בְּאֶסְפָּךְ אֶת-מַעֲשֵׂיךָ מִן-הַשָּׂדֶה:

שמות לד

(כב) וְחַג שִׁבְעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בְּכוּרֵי קִצִּיר חֲמִישִׁים וְחַג הָאָסִיף תִּקְוֶפֶת
הַשָּׁנָה:

ויקרא כג

(לט) אַךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶסְפְּכֶם אֶת-תְּבוּאֹת
הָאָרֶץ תַּחֲגוּ אֶת-חַג-יְהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שִׁבְתוֹן וּבַיּוֹם
הַשְּׁמִינִי שִׁבְתוֹן:

(מא) וְחַגְתֶּם אֹתוֹ חַג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה חַקֵּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם
בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תַחֲגוּ אֹתוֹ:

דברים פרק לא

(י) וַיִּצְוֵ מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקִּצּוֹ שִׁבְעֵי שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחַג
הַסִּכּוֹת:

יום הכיפורים – "אחת בשנה"

שמות ל

(י) וְכִפֹּר אֹהֶרֶן עַל-קִרְנֹתָיו אֶחָת בַּשָּׁנָה מִדָּם חֲטָאת הַכֹּפָרִים אֶחָת בַּשָּׁנָה
כִּפֹּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ-קֹדָשִׁים הוּא לִיקוּק:

ויקרא פרק טז

(לד) וְהִיְתָה-זֹאת לְכֶם לְחֻקַּת עֹלָם לְכַפֵּר עַל-בְּגֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל-חַטָּאתָם
אֶחָת בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְקֹוֹק אֶת-מֹשֶׁה:

האביב ראשון לחדשי השנה

שמות פרק יב

(ב) הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:

שמות פרסיים, ולא ימצא רק בספרי נביאי בבל (זכריה א ז, עזרא ו טו, נחמיה א א) ובמגילת אסתר (ג ז). ולכן אמר הכתוב בחדש הראשון הוא חדש ניסן, כמו הפיל פור הוא הגורל (שם). ועוד היום הגוים בארצות פרס ומדי כך הם קוראים אותם ניסן ותשרי וכלם כמונו. והנה נזכיר בחדשים הגאולה השנית כאשר עשינו עד הנה בראשונה:

דרשת הרמב"ן לראש השנה

בתחלה יש עלינו לפרש מה שאומר בחדש השביעי, כי יכול השואל להקשות לנו היאך זה חדש השביעי והלא כל ישראל קורין אותו ראש השנה, ומפי עוללים ויונקים ראש השנה שמו, וכן קורין אותו רבותינו בתלמוד ואומרים בכל מקום ראש השנה ויום הכיפורים, והכתוב עצמו מורה שזה החדש הוא ראשון וראש לשנה, שנאמר בחג הסוכות בצאת השנה כלומר בחדש שיצאה השנה והשניה מתחלת, וכן אמר תקופת השנה שמקפת וחוזרת כמו לתקופות הימים, ואם הוא ראש השנה החדש שלו ראשון לשנה על כל פנים, שזה קשר של קיימה הוא שהחדש הראשון הוא ראש השנה, שהשנה מחוברת היא מחדשים, ואל יתפתה אדם להפריש ביניהם ולומר שזה לחדשים וזה לשנה, כי הראשון לשנה על כל פנים הוא ראשון לחדשי השנה למי שידוע הדבר בלי שבוש:

ותשובת שאלה זו כי מה שאמר בתורה בניסן החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה אין פירושו שיהיה ניסן ראש, אלא שיהא נקרא ראשון לנו כלומר ראשון לגאולתינו, שנמנה החדשים לגאולתינו שיצאנו ממצרים, כי מנהג התורה שימנו החדשים והימים למצות. שהרי ימי השבוע אין להם שם בישראל, ובשאר האומות כל אחד שמו עליו, כגון הנוצרים שקורין אותם על שם שבעה כוכבי לכת כצנ"ש חל"ם שהם ראשי הימים, ואומרים וכו', אבל בישראל אין להם שם אלא שקורין אותם לשם מצות שבת ואומרים אחד בשבת שני בשבת וכו' כדי שנזכור השבת בכל יום, וזהו פשוטו של מקרא שאמר זכור את יום השבת שנזכור אותו תמיד בכל הימים, וכך אמרו רז"ל במכילתא ר' יצחק אומר לא תהא מונה כדרך שאחרים מונין אלא תהא מונה לשם שבת, כלומר כל הימים תהא מונה אליו וממנו, ועל כן לא קראו להם לא שם עצם ולא שם תאר כלל אלא לשם שבת הם נקראים, וכן החדשים לא היה להם שם בתורה ולא בישראל אבל היו ישראל אומרים כמו שהתורה אומרת בחדש הראשון, וכן ויהי בשנה השנית בחדש השני נעלה הענן, ובחדש השביעי באחד לחודש וכן כולם, ופירושו בחדש הראשון לגאולתינו ממצרים ובחדש השביעי ליציאת מצרים, וזהו פירוש ראשון הוא לכם שאינו ראשון בשנה אבל הוא ראשון לנו שנקרא אותו ראשון לגאולה שלנו:

ואלו השמות שאנו קורין אותן ניסן אייר סיון, שמות פרסיים הם ולא תמצא אותם לא בתורה ולא בנביאים אלא בכתבי הקדש הנעשים בבבל, ולא בימי מלכות בבל עצמה שאינם בספר דניאל, אלא לאחר שכבשו הפרסיים המלכות הוזכרו כן בספר עזרא ובדברי זכריה נביא בבל, ובמגלת אסתר מזכיר אותם בחודש הראשון הוא חודש ניסן כלומר בחודש הראשון לישראל שהוא נקרא ניסן למלכות פרס, וכן בחודש השלישי הוא חודש סיון, והענין הזה הזכירוהו רבותינו ז"ל אמרו בבראשית רבה (פמ"ח ט) וכן בירושלמי (ר"ה פ"א ה"ב) שמות החדשים עלו עמהם מבבל כלומר שמתחילה לא היו להם שמות בישראל עד שיצאנו מבבל והעלינו השמות משם, והסבה בזה לפי שמתחילה נצטוינו למנותם בזכרון גאולת מצרים, וכשיצאנו מבבל ונצטוינו לא ואמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון וגו', חזרנו לקרות חדשנו לגאולת צפון, ולא שנשנה השמות הראשונים ונשכח גאולת מצרים אלא שנצרף שם שמות בבל להודיע ולזכור ששם עמדנו ומשם הוציאנו ה', וכל זה נתחדש ביציאתנו ממצרים, אבל קודם לכן החדשים הנזכרים בתורה כגון במבול בראשון באחד לחדש ובחדש השני והשביעי והעשירי הנמנים שם, אינן אלא למנין השנים והראשון הוא תשרי שהוא ראש השנה לזרע וקציר וממנו כולם, שכבר הסכימו הכל לדעת ר' אליעזר וקבעו בתפילות זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון, כמו שאמרו בגמרא (ר"ה כ"ז א') כמאן מצלינן וכו', ובתורה מפורש וחג האסיף בצאת השנה ואמר תקופת השנה כמו שהזכרתי, וכן היה הענין עד שיצאנו ממצרים ואז נצטוינו לעשות שני מנינים אחד לחדשים ויהיה פי' ראשון ושני ושלישי לגאולה, ואחד למנין השנים ויהיה ראש השנה מתשרי:

וכן אמרו במכילתא החדש הזה לכם לא מנה בו אדם הראשון, כלומר אדם הראשון שהוא ראש ליצירה לא מנה בו שהוא היודע ועד כי תשרי הוא הראשון שבו נברא, אבל אתם תעשו אותו ראשון לכם לגאולתכם, וכן תרגם יונתן בן עוזיאל בירח האיתנים בחג הוא החדש השביעי (מ"א ח') אמר בירחא דעתיקיא קרן ליה ירחא קדמאה וכען הוא ירחא שביעאה, כלומר שהראשונים היו קורין לו קדמאה לבריאתו של עולם ועכשיו הוא ירחא שביעאה ליציאת מצרים, ומה שאמר הכתוב בירח זיו בירח בול בירח האיתנים שמות תואר הן שהכתוב מזכירם בהן, וכן חכמים דורשים אותן (י"ה י"א א') בירח שנולדו בו איתני עולם וזיתני עולם, ולא היו נקראין כן בפי העם אלא ראשון ושני וכו':

הרי פרשנו בחודש השביעי.

ראש השנה בנביאים וכתובים

לשון "ראש השנה"

יחזקאל פרק מ

(א) בְּעֶשְׂרִים וְחֲמֵשׁ שָׁנָה לְגִלוּתֵנוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּעֶשְׂרִי לַחֹדֶשׁ בְּאַרְבַּע עָשָׂרָה שָׁנָה אַחַר אֲשֶׁר הִכְתָּה הָעִיר בְּעֶצְסוֹ הַיּוֹם הַזֶּה הִיְתָה עָלַי יַד־יְקֹוֹק וַיָּבֵא אֶתִּי שָׁמָּה:

תשובת תקופת השנה

שמואל א א

(כ) וַיְהִי לְתַקְפּוֹת הַיָּמִים וַתַּהַר חַנָּה וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שְׁמוּאֵל כִּי מִיְהוָה שְׂאֵלְתִּיו:

שמואל א ז

(טו) וַיִּשְׁפֹּט שְׁמוּאֵל אֶת־יִשְׂרָאֵל כָּל יְמֵי חַיָּו:

(טז) וְהָלַךְ מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה וְסָבַב בֵּית־אֵל וְהִגְלָגַל וְהִמְצִיחָה וְשִׁפֵּט אֶת־יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הַמְּקוֹמוֹת הָאֵלֶּה:

(יז) וַתִּשְׁבְּתוּ הָרְמֹתָה כִּי־שָׁם בֵּיתוֹ וְשָׁם שִׁפֵּט אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיְבִן־שָׁם מִזְבֵּחַ לַיְקֹוֹק:

מלכים א כ

(כב) וַיִּגַּשׁ הַנְּבִיא אֶל־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לוֹ לָךְ הַתְּחִזֹּק וַדַּע וּרְאֵה אֶת אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה כִּי לַתְּשׁוּבָת הַשָּׁנָה מֶלֶךְ אָרֶם עֹלָה עִלְיָךְ:

(כג) וְעַבְדֵי מֶלֶךְ־אָרֶם אָמְרוּ אֵלָיו אֱלֹהֵי הָרִים אֱלֹהֵיהֶם עַל־כֵּן חִזְקוּ מִמֶּנּוּ וְאוּלַם נִלְחַם אַתֶּם בְּמִישׁוֹר אִם־לֹא נַחְזֹק מֵהֶם:

(כד) וְאֶת־הַדָּבָר הַזֶּה עָשָׂה הָסֵר הַמְּלָכִים אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ וְשִׁים פְּחוֹת תַּחְתֵּיהֶם:

(כה) וְאַתָּה תִּמְנַח־לָךְו חֵיל כַּחֵיל הַנָּפֵל מֵאוֹתָךְ וְסוֹס כְּסוֹס וְרֶכֶב כְּרֶכֶב וְנִלְחַמָּה אוֹתָם בְּמִישׁוֹר אִם־לֹא נַחְזֹק מֵהֶם וַיִּשְׁמַע לְקֹלָם וַיַּעַשׂ כֵּן: פ

(כו) וַיְהִי לַתְּשׁוּבָת הַשָּׁנָה וַיִּפְקֹד בֶּן־הַדָּד אֶת־אָרֶם וַיַּעַל אֶפְקָה לְמִלְחָמָה

עם-ישראל:

העליה לרגל מדי שנה בשנה

שמואל א פרק א

- (ג) ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה להשתחוות ולזבח ליהוה צבאות בשלה ושם שני בני-עלי חפני ופנחס כהנים ליהוה:
- (ד) ויהי היום ויזבח אלקנה ונתן לפננה אשתו ולכל-בניה ובנותיה מנות:
- (ה) ולחנה יתן מנה אחת אפים כי את-חנה אהב ויהוה סגר רחמה:
- (ו) וכעסתה צרתה גם-כעס בעבור הרעמה כי-סגר יהוה בעד רחמה:
- (ז) וכן יעשה שנה בשנה מדי עלתה בבית יהוה כן תכעסנה ותבכה ולא תאכל:

החודש השביעי בעלייה שנה

עזרא פרק ג

- (א) ויגע החדש השביעי ובני ישראל בערים ס ויאספו העם כאיש אחד אל-ירושלם: ס
- (ב) ויקם ישוע בן-יוצדק ואחיו הכהנים וזרבל בן-שאלתיאל ואחיו ויבנו את-מזבח אלהי ישראל להעלות עליו עלות ככתוב בתורת משה איש-האלהים:
- (ג) ויבינו המזבח על-מכונתיו כי באימה עליהם מעמי הארצות ויעל ויעלו עליו עלות ליהוה עלות לבקר ולערב:
- (ד) ויעשו את-חג הסכות ככתוב ועלת יום ביום במספר כמשפט דבר-יום ביומו:
- (ה) ואחר-כן עלת תמיד ולחדשים ולכל-מועדי יהוה המקדשים ולכל מתנדב נדבה ליהוה:
- (ו) מיום אחד לחדש השביעי החלו להעלות עלות ליהוה והיכל יהוה לא יסד:

(ז) וְלִתְנוּ-כֶסֶף לַחֲצָבִים וְלַחֲרָשִׁים וּמֵאֵל וּמִשֵּׁתָהּ וּשְׁמֵן לְצִדְנִים וְלִצְרִים לְהֵבִיא עֲצֵי אֲרָזִים מִן-הַלְבָּנוֹן אֲלֵי-יָם יִפּוּא כְּרִשְׁיוֹן כּוֹרֵשׁ מִלֶּד-פָּרֶס עֲלֵיהֶם: פ

נחמיה פרק ז

(עב) וַיֵּשְׁבוּ הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְהַשּׁוֹעֲרִים וְהַמְשֻׁרְרִים וּמִן-הָעָם וְהַנְּתִינִים וְכָל-יִשְׂרָאֵל בְּעָרֵיהֶם וַיַּעַל הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי וּבָגַי יִשְׂרָאֵל בְּעָרֵיהֶם:

נחמיה פרק ח

(א) וַיֹּאסְפוּ כָל-הָעָם כְּאִישׁ אֶחָד אֶל-הַרְחוֹב אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר-הַמַּיִם וַיֹּאמְרוּ לְעֹזְרָא הַסֹּפֵר לְהֵבִיא אֶת-סֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-יִשְׂרָאֵל:

(ב) וַיָּבִיא עֹזְרָא הַכֹּהֵן אֶת-הַתּוֹרָה לִפְנֵי הַקְּהָל מֵאִישׁ וְעַד-אִשָּׁה וְכָל מִבֵּין לְשֹׁמֵעַ בַּיּוֹם אֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי:

(ג) וַיִּקְרָא-בוֹ לִפְנֵי הַרְחוֹב אֲשֶׁרוּ לִפְנֵי שַׁעַר-הַמַּיִם מִן-הָאוֹר עַד-מַחְצִית הַיּוֹם נֹגֵד הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַמְּבִינִים וְאֲזַנֵּי כָל-הָעָם אֶל-סֵפֶר הַתּוֹרָה:

(ד) וַיַּעֲמֵד עֹזְרָא הַסֹּפֵר עַל-מַגְדֵּל-עַץ אֲשֶׁר עָשׂוּ לַדְּבַר וַיַּעֲמֵד אֲצִלוֹ מִתְּתִיָּה וְשֹׁמֵעַ וְעִנְיָה וְאוּרִיָּה וְחַלְקִיָּה וּמַעֲשִׂיָּה עַל-יְמִינוֹ וּמִשְׁמָאלוֹ פְּדִיָּה וּמִישָׁאֵל וּמִלְכִיָּה וְחִישָׁם וְחִשְׁבֻּדְנָה וְכַרְיָה מְשָׁלֵם: פ

(ה) וַיִּפְתַּח עֹזְרָא הַסֹּפֵר לְעֵינֵי כָל-הָעָם כִּי-מַעַל כָּל-הָעָם הָיָה וּכְפֹתְחוֹ עָמְדוּ כָל-הָעָם:

(ו) וַיְבַרֵךְ עֹזְרָא אֶת-יְהוָה הָאֱלֹהִים הַגָּדוֹל וַיַּעֲנוּ כָל-הָעָם אָמֵן אָמֵן בְּמַעַל יְדֵיהֶם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לַיהוָה אֲפִים אַרְצָה:

(ז) וַיִּשְׁוַע וּבָגַי וְשַׂרְבִּיָּהוּ יָמִין עֲקוֹב שַׁבְּתָיו הוֹדִיָּה מַעֲשִׂיָּה קְלִיטָא עֹזְרִיָּה יוֹזָבֵד חֲנַן פְּלֵאִיָּה וְהַלְוִיִּם מְבִינִים אֶת-הָעָם לַתּוֹרָה וְהָעָם עַל-עַמּוּדָם:

(ח) וַיִּקְרָאוּ בַסֵּפֶר בַּתּוֹרַת הָאֱלֹהִים מִפְּרֹשׁ וְשׁוֹם שְׁכָל וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא: ס

(ט) וַיֹּאמֶר נְחֻמְיָה הוּא הַתְּרַשְׁתָּא וְעֹזְרָא הַכֹּהֵן הַסֹּפֵר וְהַלְוִיִּם הַמְּבִינִים אֶת-הָעָם לְכָל-הָעָם הַיּוֹם קִדְשָׁ-הוּא לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶל-תִּתְּאֲבָלוּ וְאֶל-תִּבְכוּ כִּי בּוֹכִים כָּל-הָעָם כְּשָׁמַעְס אֶת-דְּבַרֵי הַתּוֹרָה:

(י) וַיֹּאמֶר לָהֶם לְכוּ אֲכָלוּ מִשְׂמְנֵים וּשְׁתּוּ מִמִּתְקִים וּשְׁלַחוּ מְנוֹת לְאִין נִכּוֹן לוֹ כִּי-קָדוֹשׁ הַיּוֹם לְאֲדֹנֵינוּ וְאֶל-תַּעֲצְבוּ כִּי-חֲדוּת יְהוָה הִיא מְעֻזָּכֶם:

(יא) וְהַלְוִיִּם מַחֲשִׁים לְכָל-הָעָם לֵאמֹר הִסּוּ כִּי הַיּוֹם קָדֵשׁ וְאֶל-תַּעֲצְבוּ:

(יב) וילכו כל־העם לאכל ולשתות ולשלח מנות ולעשות שמחה גדולה כי הבינו בדברים אשר הודיעו להם: ס

(יג) וביום השני נאספו ראשי האבות לכל־העם הכהנים והלוים אל־עזרא הספר ולהשכיל אל־דברי התורה:

(יד) וימצאו כתוב בתורה אשר צוה יהוה ביד־משה אשר ישבו בני־ישראל בסבות בחג בחדש השביעי:

(טו) ואשר ישמיעו ויעבירו קול בכל־עריהם ובירושלם לאמר צאו החר והביאו עלי־זית ועלי־עץ שמן ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבת לעשת סבת ככתוב: פ

(טז) ויצאו העם וביאו ויעשו להם סבות איש על־גגו ובחצרותיהם ובחצרות בית האלהים וברחוב שער המים וברחוב שער אפרים:

(יז) ויעשו כל־הקהל השבים מן־השבי סבות וישבו בסבות כי לא־עשו מימי ישוע בן־נון בן בני ישראל עד היום ההוא ותהי שמחה גדולה מאד:

(יח) ויקרא בספר תורת האלהים יוסו ביום מן־היום הראשון עד היום האחרון ויעשו־חג שבעת ימים וביום השמיני עצרת כמשפט: פ

נחמיה פרק ט

(א) וביום עשרים וארבעה לחדש הזה נאספו בני־ישראל בצום ובשקים ואדמה עליהם:

(ב) ויבדלו זרע ישראל מכל בני נבר ויעמדו ויתודו על־חטאתיהם ועונות אבתיהם:

(ג) ויקומו על־עמדם ויקראו בספר תורת יהוה אלהיהם רבעית היום ורבעית מתודים ומשתחוים ליהוה אלהיהם: פ

דין הגשם בחג הסוכות

זכריה פרק יד

(טז) והיה כל־הנותר מכל־הגוים הבאים על־ירושלם ועלו מדי שנה בשנה להשתחוות למלך יהוה צבאות ולחג את־חג הסכות:

(יז) והיה אשר לא־יעלה מאת משפחות הארץ אל־ירושלם להשתחוות למלך יהוה צבאות ולא עליהם יהיה הגשם:

(יח) ואם־משפחת מצרים לא־תעלה ולא באה ולא עליהם תהיה המגפה

אֲשֶׁר יִגָּף יְהוָה אֶת־הַגּוֹלִים אֲשֶׁר לֹא יַעֲלוּ לְחַג אֶת־חַג הַסִּקּוֹת:

(יט) זֹאת תִּהְיֶה חֲשֵׁאת מִצְרַיִם וְחֲשֵׁאת כָּל־הַגּוֹלִים אֲשֶׁר לֹא יַעֲלוּ לְחַג אֶת־חַג הַסִּקּוֹת:

דין המועדים על תקופות השנה

תוספתא מסכת סוכה (ליברמן) פרק ג

אמ' ר' עקיבא אמרה תורה הבא עומר שעורין בפסח שהוא פרק שעורין כדי שתתברך עליך תבואה הביא בכורים חטים בעצרת שהו פרק אילן כדי שיתברכו עליך פירות אילן הביא ניסוך המים בחג כדי שיתברכו עליך מי גשמים ואו' והיה אשר לא יעלה מאת מש-פחות הארץ לירושלם להשתחות למלך ה' צבאות ולא עליהם יהיה הגשם ואם משפחות מצרים לא תעלה ולא באה ולא עליהם.

רש"י זכריה פרק יד

הגשם - גשמים ממש להצמיח פירות ארצם ומה ראה לגזור עליהם עצירת גשמים לפי שמצות החג על הגשמים הם ארבעת מינים שבלולב וניסוך המים לרצות על המים על שהחג זמן גשמי שנה הוא ואלו המפקפקין בחג הסוכות לא עליהם יהיה הגשם כך למדתי בתוספתא דסוכה:

יום הזכרון

“את יום הזכרון הזה”

ויקרא כג

(כד) דְּבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זְכָרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא-קֹדֶשׁ:

במדבר כט

(א) וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל-מִלְאכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם:

זכרון תרועה - מדרשי חז"ל

ספרא - דבורא דאמר פרשה יא

[א]

“בני ישראל... מקרא קדש” – אין הגוים מקרא קדש.

או “בני ישראל”, אין לי אלא בני ישראל, מנין לרבות את הגרים ואת העבדים?

תלמוד לומר “יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קדש”, רבי אליעזר אומר: “שבתון”, זו קדשת היום.

“זכרון” – אלו הזכרונות.

“תרועה” – אלו השופרות.

“מקרא קדש” – קדשהג.

אמר לו רבי עקיבה: אינו אומר “שבתון” אלא שבות, שכן הוא פותח בשביתה ראשון.

אלא “זכרון”, אלו הזכרונות, “תרועה”, אלו השופרות, “מקרא קדש”, זו קדשת היום.

מנין שהוא כולל עמן את המלכיות?

תלמוד לומר “אני יי אלהיכם... בחודש השביעי” (ויקרא כג:כ"ב).

[ב]

רבי יוסה ברבי יהודה אומר: מה תלמוד לומר “והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם” (במדבר י"ז)?

שָׁאִין תְּלַמּוּד לֹאמַר "אֲנִי יי אֶלֶּהִיכֶם" (במדבר י:י), אֶלֶּא זֶה בְּנֵן אָב: כָּל מְקוֹם שֶׁאֵת אֹמַר זְכוּנוֹת, אֵת סוּמֶךְ לָהּ אֵת הַמְּלִכִּיּוֹת.

[ג]

כִּיצַד סֵדֵר בְּרִכּוֹת?

אֹמַר אָבוֹת וְגִבּוֹרוֹת וְקִדּוּשׁוֹת הַשֵּׁם, וְכוּלֵּל מְלִכִּיּוֹת עִמּוֹן וְאֵינּוּ תוֹקֵעַ, קִדְשַׁת הַיּוֹם וְתוֹקֵעַ, זְכוּנוֹת וְתוֹקֵעַ, שׁוֹפְרוֹת וְתוֹקֵעַ, וְאֹמַר עֲבוּדָה וְהוֹדָיָה וּבִרְפַת כִּהְנִים. דְּבָרֵי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי.

[ד]

אָמַר לֹא רַבִּי עֲקִיבָה: אִם אֵינּוּ תוֹקֵעַ לְמְלִכִּיּוֹת, לָמָּה הוּא מְזַכֵּיר?

אֶלֶּא אֹמַר אָבוֹת, גִּבּוֹרוֹת, קִדְשַׁת הַשֵּׁם, וְכוּלֵּל מְלִכִּיּוֹת עִם קִדְשַׁת הַיּוֹם וְתוֹקֵעַ, זְכוּנוֹת וְתוֹקֵעַ, שׁוֹפְרוֹת וְתוֹקֵעַ, וְאֹמַר עֲבוּדָה וְהוֹדָיָה וּבִרְפַת כִּהְנִים.

[ה]

(רַבִּי אֹמַר: עִם הַמְּלִכִּיּוֹת אֹמַר קִדְשַׁת הַיּוֹם מֵה מְצִינּוּ בְּכָל יוֹם בְּרַבִּיעִית, אִף כֵּן בְּרַבִּיעִית)

רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמַר: קִדְשַׁת הַיּוֹם עִם הַזְּכוּנוֹת.

אָמַר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מֵה מְצִינּוּ בְּכָל מְקוֹם, אֹמְרָה אֲמַצְעִית, אִף כֵּן אֹמְרָה אֲמַצְעִית.

רַבִּי אֹמַר: מֵה מְצִינּוּ בְּכָל מְקוֹם, אֹמְרָה רַבִּיעִית, אִף כֵּן אֹמְרָה רַבִּיעִית.

וּכְשֶׁקִּדְשׁוּ אֵת הַשָּׁנָה בְּאוֹשָׁה, בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, עָבַר רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּנוֹ שְׁלֹרְבֵי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה, וְאָמַר כְּדְבָרֵי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי.

אָמַר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: לֹא הֵינּוּ נוֹהֲגִין כֵּן בִּיבְנָהּ.

בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי, עָבַר רַבִּי חֲנַנְיָהּ בְּנוֹ שְׁלֹרְבֵי יוֹסֵה הַגְּלִילִי, וְאָמַר כְּדְבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָה.

אָמַר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: כִּף הֵינּוּ נוֹהֲגִים בִּיבְנָהּ.

[ו]

מִנֵּין שֶׁהִיא בְּשׁוֹפֵר?

תְּלַמּוּד לֹאמַר "וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפֵר" (ויקרא כ"ה:ט).

אין לי אלא ביובל, ראש השנה מנין?

תלמוד לומר "והעברת שופר תרועה, בחדש השבעי, בעשור לחדש ביום הכפרים" (ויקרא כ"ה:ט').

שאין תלמוד לומר בחדש השביעי, ומה תלמוד לומר בחדש השביעי?

הרי תרועת שביעי כזו, מה זו בשופר, אף תרועת ראש השנה בשופר.

[ז]

מנין שהיא פשוטה לפניה?

תלמוד לומר "והעברת שופר" (ויקרא כ"ה:ט').

מנין שהיא פשוטה לאחריה?

תלמוד לומר "תעבירו שופר" (ויקרא כ"ה:ט').

אין לי אלא ביובל, ראש השנה מנין?

תלמוד לומר "והעברת שופר תרועה, בחדש השבעי, בעשור לחדש ביום הכפרים" (ויקרא כ"ה:ט').

שאין תלמוד לומר בחדש השביעי, מה תלמוד לומר בחדש השביעי?

הרי תרועת שביעי כזו, מה זו פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה, אף תרועת ראש השנה פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה.

[ח]

מנין לתן את האמור ביובל בראש השנה, ואת האמור בראש השנה ביובל?

תלמוד לומר "בחדש השביעי", "בחדש השבעי" (ויקרא כ"ה:ט'), לגזרה שזה.

[ט]

מנין שהן שלש שלש שלש?

תלמוד לומר "והעברת שופר תרועה" (ויקרא כ"ה:ט'), "וזכרון תרועה מקרא קדש", "יום תרועה יהיה לכם" (במדבר כ"ט:א').

מלמד שהן שלש שלש שלש.

[י]

ביצד סדר תקיעות?

תּוֹקֵעַ, מְרִיעַ וְתוֹקֵעַ, תּוֹקֵעַ, מְרִיעַ וְתוֹקֵעַ, שְׁלֹשׁ תְּקִיעוֹת שֶׁהֵן תִּשְׁעַ.

שְׁעוֹר תְּקִיעָה, כְּדִי תְרוּעָה, שְׁעוֹר תְרוּעָה, שְׁלֹשָׁה שְׁבָרִים, שְׁעוֹר שׁוֹפָר, כְּדִי שִׁיהָא תּוֹקֵעַ.

ראש השנה יא, א

בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה מנלן א"ר אלעזר אתיא פקידה פקידה אתיא זכירה זכירה כתיב ברחל (בראשית ל, כב) ויזכור אלהים את רחל וכתיב בחנה (שמואל א א, יט) ויזכרה ה' ואתיא זכירה זכירה מראש השנה דכתיב (ויקרא כג, כד) שבתון זכרון תרועה.

ראש השנה טז, א

(ואמר) רבי יצחק למה תוקעין בר"ה למה תוקעין רחמנא אמר תקעו אלא למה מריעין מריעין רחמנא אמר זכרון תרועה.

ראש השנה כח, א - כח, ב

אמר רבא זאת אומרת התוקע לשיר יצא יחפשיטא היינו הך מהו דתימא התם אכול מצה אמר רחמנא והא אכל אבל הכא (ויקרא כג, כד) זכרון תרועה כתיב והאי מתעסק בעלמא הוא קמ"ל.

ראש השנה כט, ב

יום טוב של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה. מנה"מ אמר רבי לוי בר לחמא אמר רבי חמא בר חנינא כתוב אחד אומר (ויקרא כג, כד) שבתון זכרון תרועה וכתוב אחד אומר (במדבר כט, א) יום תרועה יהיה לכם לא קשיא כאן ביו"ט שחל להיות בשבת כאן ביום טוב שחל להיות בחול.

ראש השנה לב, א

מנין שאומרים מלכיות זכרונות ושופרות ר"א אומר דכתיב (ויקרא כג, כד) שבתון זכרון תרועה מקרא קדש שבתון זה קדושת היום זכרון אלו זכרונות תרועה אלו שופרות מקרא קדש קדשהו בעשיית מלאכה חאמר לו רבי עקיבא מפני מה לא נאמר שבתון שבות שבו פתח הכתוב תחילה אלא שבתון קדשהו בעשיית מלאכה זכרון אלו זכרונות תרועה אלו שופרות מקרא קדש זו קדושת היום טמנין שאומרים מלכיות תניא רבי אומר (ויקרא כג, כב) אני ה' אלהיכם ובחדש השביעי זו מלכות ירבי יוסי בר יהודה אומר אינו צריך הרי הוא אומר (במדבר י, י) והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם שאין תלמוד לומר אני ה' אלהיכם ומה תלמוד לומר אני ה' אלהיכם זה בנה אב לכל מקום שנאמר בו זכרונות יהיו מלכיות

ראש השנה לד, א

ומנין לשלש של שלש שלש ת"ל והעברת שופר תרועה שבתון זכרון תרועה יום תרועה

יהיה לכם..

אין לי אלא במדבר בר"ה מנין ת"ל תרועה תרועה לגזירה שוה טושלש תרועות נאמרו בר"ה (ויקרא כג, כד) שבתון זכרון תרועה (במדבר כט, א) יום תרועה (ויקרא כה, ט) והעברת שופר תרועה ושתי תקיעות לכל אחת ואחת ימצינו למדין שלש תרועות ושש תקיעות נאמרו בר"ה שתיים מדברי תורה ואחת מדברי סופרים שבתון זכרון תרועה והעברת שופר תרועה מדברי תורה יום תרועה יהיה לכם לתלמודו הוא בא..

ירושלמי ראש השנה טז, ב

(במדבר י"י) אני ה' אלהיכם אלו מלכיות (ויקרא כ"ג:כ"ב) זכרון תרועה אלו הזכרונות (ויקרא כ"ג:כ"ד) שופר תרועה אלו השופרות עד כדון ראש השנה. יובל (שם) והעברת שופר תרועה בחדש השביעי בעשור לחדש ביום הכיפורים שאין תלמוד לומר בחדש השביעי מה תלמוד לומר בחדש השביעי אלא כל מה שאת עושה בר"ה הוי עושה בעשור לחדש מה כאן מלכיות זכרונות ושופרות אף כאן מלכיות זכרונות ושופרות. מניין שהיא פשוטה לפניה ת"ל והעברת שופר ומניין שהיא פשוטה לאחריה ת"ל (שם) תעבירו שופר עד כדון יובל. ר"ה והעברת שופר תרועה בעשור לחדש ביה"כ שאין תלמוד לומר בחדש השביעי מה ת"ל בחדש השביעי אלא מה שאת עושה בחדש השביעי כבעשור לחדש מה כאן תוקע ומריע ותוקע אף כאן תוקע ומריע ותוקע. מניין שהן שלש על שלש שלש ת"ל (במדבר כ"ט:א') יום תרועה (ויקרא כ"ג:כ"ד) זכרון תרועה (שם) שופר תרועה עד כדון כר' עקיבה. כר' ישמעאל תני ר' ישמעאל (שם) ותקעתם תרועה ותקעתם תרועה שנית תרועה יתקעו למסעיהם.

זכרון תרועה - פירושי הראשונים

רש"י

(כד) זכרון תרועה - זכרון פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות, לזכור לכם עקידת יצחק שקרב תחתיו איל:

רשב"ם

(כד) זכרון תרועה - על ידי התרועה תזכרו למקום. כדכת' והריעותם בחצוצרות וגו' ונזכרתם וגו':

אבן עזרא

ואחר שאמר לתקוע בחצוצרות בכל חדש, הנה זכרון תרועה גם יום תרועה מצוה לתקוע בשופר, וכן ביום הכפורים. ואני הנה ארמוז לך סודות ושים לבך אולי תבינם. אמרו המ' עתיקים, שיום ר"ה יום הדין, וטעם התרועה זכר למלכיות השם. ואחר שהעיקר כל ר"ה,

היה ר"ח ניסן נכבד, כי בו הוקם המשכן. ובעתיד אמר יחזקאל בראשון באחד לחדש (יחז' מה, יח), וכן תעשה בשבעה (שם שם, כ) בעבור המרובע.

רמב"ן ויקרא כג, כד

זכרון תרועה - פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות לזכור לכם עקדת יצחק שקרב תחתיו איל, לשון רש"י. והיה צריך הרב להביא גם פסוקי המלכיות מן המדרש, שלא יתכן שיזכיר הכתוב פסוקי הזכרונות ושופרות ולא יזכיר המלכיות, וכבר דרשו אותם מפסוק והיו לכם לזכרון לפני ה' אלהיכם (במדבר י י), שאין תלמוד לומר אני ה' אלהיכם, ומה תלמוד לומר אני ה' אלהיכם, אלא זה בנין אב כל מקום שאתה אומר זכרונות אתה סומך להם את המלכיות, כדאיתא בת"כ (פרשה יא ב) ובמסכת ראש השנה (לב א).

אבל כל זה אסמכתא מדבריהם, ומפורש אמרו (שם לד ב) הולכין למקום שתוקעין ואין הולכין למקום שמברכין, פשיטא הא דאורייתא והא דרבנן, לא צריכה דאע"ג דהא ודאי והא ספק. אבל "זכרון תרועה", כמו יום תרועה יהיה לכם (במדבר כט א), יאמר שנריע ביום הזה ויהיה לנו לזכרון לפני השם, כמו שנאמר להלן (שם י י) ותקעתם בחצוצרות והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם. ובעבור שאמר שם וביום שמחתכם ובמועדיכם ותקעתם בחצוצרות על עלותיכם ועל זבחי שלמיכם, וכאן צוה בתרועה סתם במועד הזה בלבד, ואחרי כן אמר והקרבתם אשה, הנה התרועה הזאת אינה התרועה ההיא, שהיא בחצור צרות על הקרבן וזאת אינה על הקרבן, אבל היא חובה בכל ישראל, והיא בשופר כי לא צוהו עדיין לעשות חצוצרות, וסתם כל תרועה בשופר היא כמו שנאמר (להלן כה ט) והעברת שופר תרועה:

ולא פירש הכתוב טעם המצוה הזאת, למה התרועה, ולמה נצטרך זכרון לפני השם ביום הזה יותר משאר הימים, ולמה יצוה להיותו מקרא קדש כלל. אבל מפני שהוא בחדשו של יום הכפורים בראש החודש נראה שבו יהיה דין לפניו יתברך כי בס ידין עמים, בראש השנה ישב לכסא שופט צדק, ואחרי כן בעשרת הימים ישא לפשע עבדיו. נרמז בכתוב הענין כאשר נודע בישראל מפי הנביאים ואבות קדושים:

ועל דרך האמת, תרועה היא שעמדה לאבותינו ולנו, שנאמר (תהלים פט טז) אשרי העם יודעי תרועה, וכענין שכתוב (ירמיה ד יט) תרועת מלחמה, כי השם איש מלחמה. אם כן, "יום תרועה יהיה לכם", שיהיה היום לתרועה לנו, וכן "זכרון תרועה מקרא קדש", שיהיה הזכרון בתרועה, ולפיכך הוא מקרא קודש. ולא הוצרך להזכיר שופר, כי השופר רמז "ביום" והתרועה בו, והנה הוא יום דין ברחמים לא תרועת מלחמה. ומפני זה הזכיר הכתוב התרועה, שכבר קבלה ביד רבותינו וכל ישראל רואים עד משה רבינו שכל תרועה פשוטה לפניו ופשוטה לאחריה. ולמה יזכיר הכתוב תרועה ולא יזכיר התקיעות כלל לא בראש השנה ולא ביום הכפורים, אבל התקיעה היא הזכרון והוא השופר, והתרועה כשמה, ומפני שהיא כלולה מן הרחמים תקיעה לפניו ולאחריה. ולפיכך אמר "ביודעי תרועה", כי בצדקה ירומו כי תפארת עוזמו אתה. והנה זה מבואר כי הכל תלוי בתשובה,

אלא בראש השנה מתיחד במדת הדין ומנהיג עולמו, וביום הכפורים במדת הרחמים, והוא מאמרם (ר"ה לב ב) מלך יושב על כסא דין וכו', ראש השנה יום דין ברחמים ויום הכפורים יום רחמים בדין:

ומן הענין שפירשנו תבין טעם הכתוב במסעות (במדבר י ו ז) תרועה יתקעו למסעיהם ובהקהיל את הקהל תתקעו ולא תריעו, כי במסעיהם כתוב ויסע מלאך האלהים (שמות יד יט), וכתוב ויפוצו אויביך וינוסו משנאיך מפניך (במדבר י לה), כטעם פני ה' בעושי רע (תהלים לד יז), ובהקהיל את הקהל נאמר (במדבר י לו) שובה ה' רבבות, כטעם ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד (דברים לג ה). ועשרת הימים שבין ראש השנה ליום הכפורים ירמוז לעשר ספירות, כי ביום הכפורים יתעלה בהם ויגבה ה' צבאות במשפט כידוע בקבלה, וגם יש בזה אות בשמים, שהחדש הזה מזלו מאזנים כי בו פלס ומאזני משפט לה':

רמב"ן - דרשה לראש השנה

כתב רש"י ז"ל בפירושי החומש זכרון תרועה פסוקי זכרון ופסוקי שופרות לזכור להם עקידת יצחק שקרב תחתיו איל, זהו לשונו, ואם כן צריך היה שיביא גם פסוקי המלכיות מן המדרש שלא יתכן בשום ענין שיזכיר הכתוב פסוקי זכרונות ושופרות ולא יזכיר המלכיות, ורבותינו ז"ל כבר דרשו את כולם מפסוק והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם שאין ת"ל אני ה' אלהיכם ומה ת"ל אני ה' אלהיכם זה בנה אב כל מקום שאתה אומר זכרונות אתה סומך להם את המלכיות, כדאיתא בתורת כהנים ובמסכת ראש השנה (ל"ב א'), אבל הרב יצה לפרש הפסוק שאמר זכרון תרועה ולא אמר יום תרועה והזכיר זכרונות לזכרון ושופרות לתרועה, וכל זה אינו בא כהוגן שכל אלו הדברים אסמכתא בעלמא הם שאין קריאת הפסוקים מן התורה כלל אלא מדברי סופרים הן, ומפורש אמרו בגמרא (ל"ד ב') הולכין למקום שתוקעין ואין הולכין למקום שמברכין, פשיטא הא דאורייתא והא דרבנן, לא צריכא דאע"ג דהא ודאי והא ספק, אבל הרב אינו מדקדק כל כך בפירושי החומש וכותב האסמכתות כמו שמוצא אותם בספרא ובספרי ובמכילתא:

וכן כתב ביום הכיפורים תעבירו שופר בכל ארצכם ממשמע שנאמר ביום הכיפורים איני יודע שהוא בעשור לחודש אם כן מה ת"ל בעשור לחודש אלא תקיעת בעשור לחודש דוחה שבת בכל ארצכם ואין תקיעת ראש השנה דוחה שבת בכל ארצכם אלא בבית דין בלבד, ואלו הבריתות מטעות שהן אסמכתות שהרי מפורש בגמרא בפ' בתרא דראש השנה (כ"ט ב') כי התקיעות כולם של ראש השנה ושל יום הכיפורים נעשות היו בשבת, ואפילו של רשות מותרת בשבת לפי שהיא חכמה ואינה מלאכה, ותוקעין היו בדין תורה בשבת של ראש השנה ושל יום הכיפורים בכל מקום, וענין התקיעה בב"ד תקנת רבן יוחנן בן זכאי היתה לאחר החרבן לפי שגזרו בה מפני שהכל חייבין בתקיעות וכו', והתיר רבן יוחנן בן זכאי בב"ד מפני שאימת ב"ד עליהם, ואין לכל זה ענין בעיקר הכתוב כלל, ומה שהזכירו תקיעת בעשור דוחה שבת נמי לאו דוקא, אלא בא לומר שהיא נעשית בכל יום

הכיפורים, כי הדחיה ביום הכיפורים שחל להיות בשבת ושחל להיות בחול אחת היא, שיום הכיפורים כשבת לכל מלאכה בין להוצאה בין לכל המלאכות, כדאמרי' (יומא ס"ו ב') עירוב הוצאה לשבת ועירוב הוצאה ליום הכיפורים:

אבל פירוש זכרון תרועה כמו יום תרועה יהיה לכם, אמר הכתוב שיהיה לנו היום הזה שבתון ויהיה לנו זכרון תרועה שנריע בו ונזכר לפני השם, כענין שנאמר להלן ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם וגו' והיו לכם לזכרון וגו':

והנה לא נתפרש בתורה התרועה הזאת במה תהיה אם בשופר אם בחצוצרות, וכן לא פירש טעם המצוה הזאת למה התרועה ולמה נצטרך זכרון לפני השם ביום הזה יותר משאר הימים, ולמה יצוה להיותו מקרא קודש כמו שהזכרתי למעלה, אבל מפני שקראו הכתוב יום זכרון ומפני שהוא בחדשו של יום הכיפורים בראש השנה, ירמוז שבו יהיה דין לפני הקב"ה כי בס ידין עמים, בראש השנה יזכור יצוריו וישב לכסא שופט צדק, ואחרי כן בעשרת הימים ישא לפשע עבדיו ויכפר על השבים, כי הזכרון יאמרו אותו הכתובים על הדין בנשפטים, כמו כל פשעיו אשר עשה לא יזכרו לו, כל צדקותיו אשר עשה לא תזכרנה, חטאות נעורי ופשעיו אל תזכור כחסדך זכור לי אתה, יען הזכרכם בכף תתפשו, והוא מזכיר עון להתפש, כולם על שעת הדין, וכן זכרה לי אלהים לטובה ואל תמח חסדי:

והנה נתנה לנו התורה הענין הזה ברמז, והיה נודע בישראל מפי הנביאים ואבות קדושים עד משה רבינו, ועדין הוא בידינו קבלה ומפורסם בתלמוד, ומי שזכה להיות מקובל בסתרי התורה יראה הענין יותר מפורש בכתוב ולשון התורה יותר מבואר בו, כי התרועה היא שעמדה לאבותינו ולנו, וכמו שנאמר אשרי העם יודעי תרועה, ומה הכתוב הזה מאשר, הרבה יודעין לעשות תרועה בחצוצרות ובשופרות ואוי להם ואוי למזלם, והרבה שאינם יודעין לתקוע כלל ואשריהם ואשרי חלקם, אלא תרועה היא מדת הדין ולכך אמר תרועה יתקעו למסעיהם, ואומר עליה קומה ה' ויפוצו אויביך וגו', וכן תראה כי חומת יריחו נפלה מפני התרועה דכתיב עד יום אמרי לכם הריעו והריעותם, וכתוב ויריעו כל העם תרועה גדולה ותפול החומה, ולפי שהיא היתה תחלה בכבוש הארץ רצה הקב"ה שתהיה מדת הדין מתוחה כנגדם ולכך היתה חרם, ואונקלוס רמז זה שתרגם ותרועת מלך בו ושכינת מלכהו ביניהון, ולפי שהתרועה מדת הדין אמר אשרי העם יודעי תרועה שמקרבת אליה הדעת כי הידיעה תאמר על הדבקות כמו והאדם ידע וגו', בתולה ואיש לא ידעה, ואמר יום תרועה יהיה לכם כי היום יהיה לנו, ולא הוצרך להזכיר שופר כי השופר רמז ביום והתרועה בו, והנה פירש הכתוב כי הוא יום דין ברחמים, והוא שאמר באשרי העם יודעי תרועה כי תפארת עוזמו אתה כי תפארת מדת רחמים ועז מדת הדין, ואלו דברים מסתרי התורה הם ואין ראוי לדבר בהם ברבים וגם לא לכל היחידים.

ועשרת הימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים רמז לעשרת ספירות, כי ביום הכיפורים יתעלה בהם ויגבה ה' צבאות במשפט והאל הקדוש כידוע בקבלה, וגם יש בזה אות בש-מים שהחודש הזה מזלו מאזנים, והוא בחודש הזה מזל הצומח, להגיד כי בו פלס ומאזני

משפט לה', כמו טלה בניסן שמורה על ענין הפסח שהיו המצרים עובדים לו שהיה מזל ארצם לפי דעתם, והיה במעלתו ובמבט טוב להם והשפילו הקב"ה וצוה לישראל לשחטו, והוא שאמר מכור הברזל ממצרים כמו שאמר ראו וכו':

הנה אמרנו שהוא יום דין והוא פירוש יום תרועה וזכרון תרועה, והוא דבר מפורש בדברי רבותינו כמו ששינוי (ט"ז א') בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, ואמרו שלשה ספרים נפתחין בראש השנה וכו', וכן הרבה בדבריהם:

רבינו בחיי

(כד) זכרון תרועה. זכרון פסוקי שופרות לזכור להן עקדת יצחק שקרב תחתיו איל. ולא באר לנו הכתוב במה תהיה התרועה אם בשופר אם בחצוצרות, וכן טעם התרועה למה ועל מה, גם לא באר שהיום הזה הוא יום הדין, וסתם הכתוב בשתי מלות אלה "זכרון תרועה" וסמך על הקבלה כי לא מסרה הכתוב אלא לחכמים, והם קבלו שהתרועה הזאת בשופר מגזרה שוה דתרועה תרועה האמור גבי יובל: (ויקרא כה, ט) "והעברת שופר תרועה", ומה התם בשופר אף כאן בשופר, ומה שהוא יום הדין נרמז במלת "זכרון" כי הוא לשון נופל על הדין: (במדבר ה, טו) "מזכרת עון": (יחזקאל כא, כח) "והוא מזכיר עון להתפש", וכן לשון פקידה מדת הדין, מלשון: (שמות כ, ה) "פוקד עון אבות", ובפירוש אמרו ז"ל: (ר"ה לב ב) פקדונות הרי הן זכרונות. נמצא שהכתוב באר ברמז כי היום הזה יום הדין ראוי לשמוע בו קול תרועה בשופר כמו שקבלו רבותינו ז"ל.

ומה שבאה פרשה זו סתומה יותר משאר פרשיות המועדים, הענין הוא מה שידוע בעניני תורתנו הקדושה אותם שהן מפנות הדת ומעקריה, כי כל מה שהענין יותר נעלם ויותר פנימי הוא יותר סתום ובא הלשון בו בדרך קצרה ובמלות מועטות, כענין המצוה שבי תפילין שהזכיר בו הכתוב: (שמות יג, טו) "והיה לאות על ידכה ולטוטפות בין עיניך", ולולא הקבלה לא היינו עומדין על עיקר מצוה זו מה היא, גם לא מנין הפרשיות כמה הן, גם לא היינו משיגים ממשמעות הכתובים המקומות שבגוף המיוחדים להם שבהם ראוי להניחן, וכן מצות ציצית שאמרו רז"ל: (מנחות מג ב) שהיא שקולה כנגד כל המצות שבתורה, לא היינו יודעים משפטה בשמונה חוטיין וחמשה קשרים לולא קבלת רז"ל, כי לשון הכתובים בזה סתום מאד. גם בכאן באחד לחדש שהוא תחלת חשבון העשרה הנשלם ביוה"כ יש בו מן הסוד וההעלמה שראוי הכתוב לסתום ולחתום כדרך שאר עניני התורה הסתומים, וסתימתן כפי רוב העלמתן. וזהו הענין שאין זכרון עולם הנשמות מפורש בתורה אלא ברמזים, וסתימתו לרוב העלמתו, כי התורה להמון ישראל נתנה, לא ליחידים שבהם בלבד, וענין העולם ההוא אין כל היחידים משיגין אותו איך הוא, אף כי המון העם, כי כשם שאין הדג המתגדל במים יודע ומשיג יסוד האש לפי שהוא הפכו, כן העולם ההוא השכלי בהפך מן העולם הזה הגשמי, ואין בעל החומר יכול להשיגו בעוד שהוא בחומר, ועל כן הוצרכה התורה לבאר היעודים הגופנים המושגים להמון לחוש העין, ומתוך אותן יעודים שהם הכנות מה שיצטרך האדם, יבא האדם אל התכלית ההוא שהוא עיקר הכוונה.

ובמדרש: (ויק"ר כט, ו) "באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קדש",

באחד לחדש, זה אברהם שכתוב בו: (יחזקאל לג, כד) "אחד היה אברהם", זכרון תרועה, זה יצחק, מקרא קדש, זה יעקב. כוונת המדרש הזה כי תקיעות ראש השנה רמז למדות וכשם שמדת הפחד למעלה הרחמים מקיפין אותה, שאלמלא כן היה מחריב ושורף את העולם כלו בשלהבותיו, כן התרועה פשוטה לפנייה ופשוטה לאחריה, ואילו היינו תוקעין תרועה לבדה היה נראה בזה קצוץ נטיעות. ולפי הדרך הזה הרי בכתוב מפורש כי יום ראש השנה יום הדין הוא מלשון "תרועה", והוא ברחמים מלשון "זכרון", וא"כ יהיה "זכרון תרועה" כמו: (להלן כה, ט) שופר תרועה, (במדבר כט, א) יום תרועה, וזה מבואר.

מהו זכרון תרועה? מפרשת פנחס אפשר ללמוד שאין הכוונה לזכור את התרועה, אלא תרועה שפועלת זכרון, שכן יש תרועה בלי זכרון ואין זכרון בלי תרועה. אם כן יש לחפש מה משמעות הפועל זכרון במקרא.

התורה עוסקת הרבה בזכרון, ויש בהם שני סוגים חשובים. האחד הוא זכרון שאנחנו זוכרים, ועל יסודו נוסדו מצוות שבת לזכור מעשה בראשית, ומצוות הפסח והמועדים לזכור יציאת מצרים. ויש עוד סוג שני שהוא הזכרון שאנחנו נזכרים בו, כלומר שי"י זוכר בו, בסוג הזה השני נפרש את זכרון תרועה. מאחר ולא נתפרש את מה היום הזה מזכיר, אם כן הוא הזכרון העצמי שבו אנחנו נזכרים בפני י"י, נעקוב אחרי זכרונות י"י במקרא.

ישנם גם שמות נרדפים לזכירה, אמרו פקדונות הרי הן כזכרונות, רואים אנחנו לדוגמא את ההקבלה בין "וי"י פקד את שרה", "ויזכר אלהים את רחל". יש לדייק מה ההבדל ביניהם וכיצד הם משמעים לענין אחד.

זכירת בני אדם לפקדם לטוב – בתורה

[א] זכירת נח והאנושות במבול

בראשית ח

(א) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-נֹחַ וְאֶת כָּל-הַחַיָּה וְאֶת-כָּל-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתֵּבָה וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ עַל-הָאָרֶץ וַיֵּשְׁבוּ הַמַּיִם:

[ב] זכירת הברית עם נח והאנושות אחר המבול

בראשית ט

(ח) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-נֹחַ וְאֶל-בְּנָיו אִתּוֹ לֵאמֹר:

(ט) וַאֲנִי הִנְנִי מְקִים אֶת-בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְאֶת-זֶרְעֲכֶם אֲחִרֵיכֶם:

(י) וְאֶת כָּל-נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם בְּעוֹף בְּבַהֲמָה וּבְכָל-חַיַּת הָאָרֶץ אִתְּכֶם מִכָּל יֵצֵא הַתֵּבָה לְכָל חַיַּת הָאָרֶץ:

(יא) וְהִקְמַתִּי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְלֹא-יִכָּרֵת כָּל-בָּשָׂר עוֹד מִמִּי הַמִּבּוּל וְלֹא-יִהְיֶה עוֹד מִבּוּל לְשַׁחַת הָאָרֶץ:

(יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים זֹאת אוֹת-הַבְּרִית אֲשֶׁר-אֲנִי נֹתֵן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל-נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם לְדֹרֹת עוֹלָם: (יג) אֶת-קַשְׁתִּי נִתְּתִי בַּעֲגֹן וְהִיִּתְּהָ לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ:

(יד) וְהָיָה בְּעֲנַנִּי עֲגֹן עַל-הָאָרֶץ וְנִרְאָתָה הַקַּשֶׁת בַּעֲנָן:

(טו) וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל־נַפְשׁ חַיָּה בְּכָל־בֶּשֶׂר וְלֹא־יְהִי עוֹד הַמַּיִם לְמַבּוּל לְשַׁחַת כָּל־בֶּשֶׂר:

(טז) וְהִיְתָה הַקְּשֶׁת בְּעָנָן וּרְאִיתִיהָ לְזָכֹר בְּרִית עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל־נַפְשׁ חַיָּה בְּכָל־בֶּשֶׂר אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ:

(יז) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ זֹאת אֹת־הַבְּרִית אֲשֶׁר הִקְמַתִי בֵּינִי וּבֵין כָּל־בֶּשֶׂר אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ:

ג] זכירת אברהם להציל את לוט מסדום

בראשית יט

(כט) וַיְהִי בְּשַׁחַת אֱלֹהִים אֶת־עָרֵי הַכְּכָר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־אַבְרָהָם וַיִּשְׁלַח אֶת־לוֹט מִתּוֹךְ הַהַפְּכָה בְּהַפֹּךְ אֶת־הָעָרִים אֲשֶׁר־יָשָׁב בְּהֵן לוֹט:

ד] פקידת שרה בבן

בראשית כא

(א) וַיְהִי וַיִּהְיֶה פֶקֶד אֶת־שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר וַיַּעַשׂ יְהוָה לְשָׂרָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר:
(ב) וַתַּהַר וַתֵּלֶד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְזָקְנָיו לְמוֹעֵד אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֲתוֹ אֱלֹהִים:

ה] זכירת רחל בפתיחת רחמה

בראשית ל

(כב) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־רַחֵל וַיִּשְׁמַע אֲלֶיהָ אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת־רַחְמָהּ:

פקידת שרה כשל רבים דמיא

ראש השנה לב, ב: פקדונות הרי הן כזכרונות כגון (בראשית כא, א) וה' פקד את שרה וכגון (שמות ג, טז) פקוד פקדתי אתכם דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר גאינן כזכרונות ולר' יוסי נהי נמי דפקדונות הרי הן כזכרונות וה' פקד את שרה פקדון דיחיד הוא כיון דאתו רבים מינה כרבים דמיא

[ו] פקידת זכירת ישראל במצרים

בראשית ג

(כד) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו אֲנֹכִי מֵת וְאֱלֹהִים פָּקַד יִפְקֹד אֶתְכֶם וְהִעֲלָה אֶתְכֶם מִן-הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב:

(כה) וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פָּקַד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהִעֲלִתֶם אֶת-עַצְמֹתַי מִזֶּה:

שמות ב

(כג) וַיְהִי בַיָּמִים הַרְבִּיִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֹּאנְחוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל מִן-הָעֲבָדָה וַיִּזְעָקוּ וַתַּעַל שׁוֹעַתָם אֶל-הָאֱלֹהִים מִן-הָעֲבָדָה:

(כד) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת-נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-בְּרִיתוֹ אֶת-אַבְרָהָם אֶת-יִצְחָק וְאֶת-יַעֲקֹב:

(כה) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּדַע אֱלֹהִים: ס

שמות ג

(טו) לֵךְ וְאֶסְפַּתְּ אֶת-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם נֹרְאָה אֵלֵי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב לֵאמֹר פָּקַד פְּקִדְתִּי אֶתְכֶם וְאֶת-הָעֲשׂוּי לְכֶם בְּמִצְרַיִם:

שמות ד

(לא) וַיֵּאמֶן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי-פָקַד יְהוָה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת-עֲנָנִים וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:

שמות ו

(ג) וַאֲרָא אֶל-אַבְרָהָם אֶל-יִצְחָק וְאֶל-יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדַּי וַשְּׁמִי יְהוָה לֹא נֹדַעְתִּי לָהֶם:

(ד) וְגַם הִקְמַתִי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּם לְתַת לָהֶם אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מִגְרִיָּהֶם אֲשֶׁר-גָּרוּ בָּהּ:

(ה) וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת-נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִדִים אִתְּם וְאֶזְכֹּר אֶת-בְּרִיתִי:

שמות יג

(יט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשָּׂבִיעַ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהַעֲלִיתֶם אֶת-עֲצָמֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם:

זכירת אנשים לפקדם לטוב – בנביאים

[א] זכירת ופקידת חנה בבנים

שמואל א א

(יט) וַיִּשְׁכְּמוּ בַבֶּקֶר וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לִפְנֵי יְהוָה וַיָּשָׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל-בֵּיתם הָרִמְתָּה וַיַּדַּע אֱלֹקֵנָה אֶת-חַנָּה וַיִּזְכְּרָהּ יְהוָה:

שמואל א ב

(כא) כִּי-פֶקֶד יְהוָה אֶת-חַנָּה וַתִּהְיֶה וַתֵּלֶד וַתֵּלֶד שְׁלֹשָׁה-בָנִים וּשְׁתֵּי בָנוֹת וַיִּגְדַּל הַנְּעָר שְׁמוּאֵל עִם- יְהוָה: ס

[ב] זכירת אפרים

ירמיהו לא, יא

הֲבֵן יָקִיר לִי אֶפְרַיִם אִם יֶלֶד שַׁעֲשׁוּעִים כִּי מִדֵּי דְבָרֵי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד עַל כֵּן הֵמוּ מֵעַי לֹו רַחֵם אַרְחֻמֶּנּוּ נְאֻם יְהוָה.

זכירת אנשים לפקדם לטוב – בכתובים

[א] זכירות לטובה בתהלים

תהלים ח, ה

מָה אָנוּשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ וּבֶן אָדָם כִּי תִפְקֹדֶנּוּ.

תהלים ט, יג

. כִּי דָרַשׁ דְּמַיִם אוֹתָם זָכַר לֹא שָׁכַח צַעֲקַת [עֲנִיִּים] (ענייים)

תהלים כ, ד

יִזְכָּר כָּל־מִנְחַתְךָ וְעוֹלֹתֶיךָ יְדִשְׁנָה סֵלָה:

תהלים עח, לט

וַיִּזְכָּר כִּי בָשָׂר הִמָּה רוּחַ הוֹלֵךְ וְלֹא יִשׁוּב.

תהלים צח, ג

זָכַר חֲסִדוֹ וְאִמּוּנָתוֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל רְאוּ כָל אַפְסֵי אֶרֶץ אֵת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ.

תהלים קה, ח

זָכַר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דְּבַר צְנֻחַ לְאֶלֶף דּוֹר

תהלים קה, מב

כִּי זָכַר אֵת דְּבַר קִדְשׁוֹ אֵת אַבְרָהָם עֲבָדוֹ.

תהלים קו, מה

וַיִּזְכָּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיִּנְחַם כָּרֵב חֲסִדוֹ.

תהלים קיא, ה

טָרַף נָתַן לִירֵאָיו יִזְכָּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ.

ב] זכירות נחמיה

נחמיה ה, יט

וּזְכָרָה לִי אֱלֹהֵי לְטוֹבָה כָּל אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עַל הָעָם הַזֶּה.

ויזכור כי בשר המה

ראש השנה לב, ב על המשנה אין מזכירים מלכות זכרון שופר של פורענות: זכרון כגון (תהלים עח, לט) ויזכור כי בשר המה וגו'. וצל"ע.

זכרונות נחמיה של יחיד

ראש השנה לב, ב: אין מזכירין זכרון של יחיד ואפילו לטובה כגון (תהלים קו, ד) זכרני ה' ברצון עמך וכגון (נחמיה ה, יט) זכרה לי אלהי לטובה

נחמיה ו, יד

זכרה אלהי לטוביה ולסנבלט כמעשיו אלה וגם לנועדיה הנביאה וליתר הנביאים אשר היו מראים אותי.

נחמיה יג, יד

זכרה אלהי לטוביה ולסנבלט כמעשיו אלה וגם לנועדיה הנביאה וליתר הנביאים אשר היו מראים אותי.

נחמיה יג, כב

ואמרה ללויים אשר יהיו מטהרים ובאים שמרים השערים לקדש את יום השבת גם זאת זכרה לי אלהי וחוסה עלי כרב חסדך.

נחמיה יג, כט

זכרה להם אלהי על גאלי הכהנה וברית הכהנה והלויים.

נחמיה יג, לא

ולקרנן העצים בעתים מזמנות ולבכורים זכרה לי אלהי לטובה.

זכירת ראשונים – בתורה

זכירת ברית אבות בתוכחת בחקותי

ויקרא כו

(מב) וזכרתי את-בריתי יעקוב ואף את-בריתי יצחק ואף את-בריתי אברהם אזכר והארץ אזכר:

(מג) והארץ תעזוב מהם ותרחץ את-שבתתיה בהשמה מהם והם ירצו את-עונם יען ובלען במשפטי מאסו ואת-חקתי געלה נפשם:

(מד) ואף-גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא-מאסתים ולא-געלתים לכלתם להפר בריתי אתם כי אני יהוה אלהיהם:

(מה) וזכרתי להם ברית ראשנים אשר הוצאתי-אתם מארץ מצרים לעיני הגוים להלות להם לאלהים אני יהוה:

זכירת ראשונים - בנביאים

ישעיה סג, יא

וַיִּזְכֹּר יָמֵי עוֹלָם מִשָּׁה עִמּוֹ אֵיךְ הִמְעַלְס מִיָּם אֶת רַעִי צִאֲנוּ אֵיךְ הַשָּׁם
בְּקִרְבּוֹ אֶת רוּחַ קִדְשׁוֹ.

ירמיהו ב, ב

הַלֵּךְ וּקְרֵאתִי בְּאָזְנֵי יְרוּשָׁלַם לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ
אֲהַבֶּתְךָ כְּלוּלְתֶיךָ לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בְּמִדְבָר בְּאַרְץ לֹא זְרוּעָה:

יחזקאל טז, ס

וְזְכַרְתִּי אֲנִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּךָ בְּיַמֵּי נְעוּרֶיךָ וְהִקִּימוּתִי לָךְ בְּרִית עוֹלָם.

זכירה לשכר ועונש

[א] פוקד עון ונוצר חסד

שמות ב

(ה) לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קָנָא פֹקֵד
עֹן אָבֹת עַל-בָּנִים עַל-שְׁלִשִׁים וְעַל-רִבְעִים לְשִׁנָּאִי:

(ו) וַעֲשֵׂה חֶסֶד לְאֱלֹפִים לֹאֲהָבִי וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתַי:

דברים ה

(ט) לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קָנָא פֹקֵד
עֹן אָבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-שְׁלִשִׁים וְעַל-רִבְעִים לְשִׁנָּאִי:

(י) וַעֲשֵׂה חֶסֶד לְאֱלֹפִים לֹאֲהָבִי וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתַי:

שמות לד

(ו) וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל-פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה וְיְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנוּן אַרְךָ אַפַּיִם
וְרַב-חֶסֶד וְאֱמֶת:

(ז) נִצֵּר חֶסֶד לְאֱלֹפִים נֶשֶׂא עֹן וּפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה פֹקֵדוֹ עֹן
אָבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-בְּנֵי בָנִים עַל-שְׁלִשִׁים וְעַל-רִבְעִים:

במדבר יד

יח) יהוה ארך אפים ורב חסד נשא עון ופשע ונקמה לא ינקמה פקד עון אבות על-בנים על-שלישים ועל-רבעים:

ב] יום פקידת עון

שמות לב

לד) ועתה לדו נחה את-העם אל אשר-דברתי לך הנה מלאכי ילך לפניך וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם:

ויקרא יח

כה) ותטמא הארץ ואפקד עונה עליה ותקא הארץ את-ישביה:

ירמיהו מד, כא

הלוא את הקטר אשר קטרתם בערי יהודה ובחצות ירושלם אתם ואבותיכם מלכיכם ושריכם ועם הארץ אתם זכר יהוה ותעלה על לבו.

ג] מזכרת עון

במדבר ה

טו) והביא האיש את-אשתו אל-הכהן והביא את-קרבנה עליה עשירת האיפה קמח שערים לא-יצק עליו שמן ולא-יתן עליו לבנה כי-מנחת קנאת הוא מנחת זכרון מזכרת עון:

יחזקאל כט, טז

ולא יהיה עוד לבית ישראל למבטח מזכיר עון בפנותם אחריהם וידעו כי אני אדני יהוה.

הושע ז, ב

ובל יאמרו ללבבם כל רעתם זכרתי עתה סבבום מעלליהם נגד פני הו.

הושע ח, יג

זבחי הבקהבי וזבחו בשר ויאכלו יהוה לא רצם עתה יזכר עונם ויפקד חטאותם המה מצרים ישובו:

הושע ט, ט

הַעֲמִיקוּ-שַׁחְתּוּ כִּימִי הַגְּבֻעָה יִזְכֹּר עֲוֹנֵם יִפְקֹד חַטּוֹתֵם :

[ד] תפלות תהלים להזכרת עון רשעים

תהלים קט, יד

יִזְכֹּר עֲוֹן אֲבֹתָיו אֵל יְהוָה וְחַטָּאת אָמוּ אֵל תִּמְחַח.

תהלים קלז, יז

זָכַר יְהוָה לִבְנֵי אָדָם אֵת יוֹם יְרוּשָׁלַם הָאֲמָרִים עָרוּ עָרוּ עַד הַיְסוּד בָּהּ.

הזכרת י"י כלשון תפילה – בתורה

במדבר י

(ט) וְכִי-תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאֶרְצְכֶם עַל-הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם וְהִרְעַתֶם בְּחַצְצֹת וּנְזִיבֹתֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶם מֵאִיְבֵיכֶם:

(י) וּבַיּוֹם שִׁמַּחְתֶּכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם וּתְקַעְתֶּם בְּחַצְצֹת עַל עֲלֹתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכְרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

הזכרת י"י כלשון תפילה – בנביאים

[א] תפלת שמשון שיזכרו י"י

שופטים טז

(כח) וַיִּקְרָא שִׁמְשׁוֹן אֶל-יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יְהוִה זְכַרְנִי נָא וְחַזְקֵנִי נָא אֲךָ הִפַּעַם הַזֶּה הָאֱלֹהִים וְאִנְקָמָה נָקַם-אֶתְּת מִשְׁתִּי עֵינֵי מַפְלְשֹׁתַיִם:

זכרון פורענות הגוים.

ראש השנה לב, ב: אבל אם בא לומר מלכות זכרון ושופר של פורענות של עובדי כוכבים אומר מלכות כגון (תהלים צט, א) ה' מלך ירגזו עמים וכגון (תהלים י, טז) ה' מלך עולם ועד אבדו גוים מארצו וזכרון כגון (תהלים קלז, ז) זכור ה' לבני אדם וגו'

ב] תפלת חנה שיזכרה י"י

שמואל א א

יֵא (יא) וַתִּדַּר נָדָר וַתֹּאמֶר יְהוָה צְבָאוֹת אֱסֹרָא תִרְאֶה תִרְאֶהוּ בְּעֵינַי אֲמַתְךָ
וּזְכַרְתָּנִי וְלֹא־תִשְׁכַּח אֶת־ אֲמַתְךָ וְנִתְּתָה לְאֲמַתְךָ זֶרַע אֲנָשִׁים וְנִתְּתִיו
לְיְהוָה כָּל־יְמֵי חַיָּו וּמוֹרָה לֹא־יַעֲלֶה עַל־רֹאשׁוֹ:

ג] תפלות ישעיה

ישעיהו מג, כו

הַזְכִּירְנִי נִשְׁפָּטָה יְחַד סֵפֶר אֶתָּה לְמַעַן תִּצְדַּק.

ד] המזכירים את י"י

ישעיהו פרק סב

(ו) עַל־חֹמְתֶיךָ יְרוּשָׁלַם הִפְקַדְתִּי שְׁמַרִים כָּל־הַיּוֹם וְכָל־הַלַּיְלָה תִמְיֵד לֹא
יִחָשׂוּ הַמְּזַכְרִים אֶת־ יְהוָה אֱלֹהֵי דָמֵי לָבָם:

ה] תפלות ירמיהו

ירמיהו טו, טו

אֶתָּה יְדַעְתָּ יְהוָה זְכַרְנִי וּפְקַדְנִי וְהִנֵּקַם לִי מִרְדְּפֵי אֵל־לְאֶרֶץ אַפְּךָ תִקְחֵנִי
דָּע שְׂאתִי עָלֶיךָ חֲרָפָה:

ירמיהו כ, ט

וְאָמַרְתִּי לֹא אֶזְכְּרֶנּוּ וְלֹא אֲדַבֵּר עוֹד בְּשִׁמּוֹ וְהִזָּה בְּלִבִּי כְּאִשׁ בַּעֲרַת עֶצֶר
בְּעִצְמוֹתַי וְנִלְאִיתִי כִלְכַל וְלֹא אוֹכַל.

ו] זכור רחמיך

חבקוק ג, ב

יְהוָה שְׁמַעְתִּי שְׁמַעְךָ יְרֵאתִי יְהוָה פִּעֲלֶךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים חִיֵּהוּ בְּקֶרֶב שָׁנִים
תוֹדִיעַ בְּרָגְזוֹ רַחֵם תִּזְכּוֹר:

הזכרת י"י כלשון תפילה – בכתובים

א] תפלות תהלים בלשון זכירה

תהלים כ, ח

אלה בָּרַכְבּ וְאֵלֶּה בְּסוּסִים וְאִנְחֲנוּ בִישִׁים יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נִזְכִּיר.

תהלים כה, ו

זָכֹר רַחֲמֶיךָ יְהוָה וְחַסְדֶיךָ כִּי מֵעוֹלָם הִמָּה.

תהלים לח, א

מִזְמוֹר לְדָוִד לְהִזְכִּיר.

תהלים ע, א

לְמִנְצַח לְדָוִד לְהִזְכִּיר.

תהלים מב, ז

אֱלֹהֵי עָלֵי נַפְשֵׁי תִשְׁתַּחֲוֶה עַל כֵּן אֶזְכְּרֶךָ מֵאַרְצֵי יַרְדֵּן וְחַרְמוֹנִים מֵהַר מִצְעָר

תהלים עד, יח

זָכֹר עֲדַתְךָ קִנִּיתָ קֹדֶם גְּאֻלְתִּי שִׁבְטִי נִחַלְתָּךְ הִר צִיּוֹן זֶה שְׁכֵנְתִּי בּוֹ.

תהלים עה, כב

קוֹמָה אֱלֹהִים רִיבָה רִיבָה זָכֹר חֲרַפְתָּךְ מִנִּי נָבַל כָּל הַיּוֹם.

תהלים פט, נא

זָכֹר אֲדֹנָי חֲרַפְתָּ עֲבָדֶיךָ שְׂאֵתִי בְּחִיקֵי כָל רַבִּים עַמִּים.

תהלים קו, ד

זְכַרְנִי יְהוָה בְּרִצּוֹן עֲמֹד פְּקֹדֵי בִישׁוּעָתֶךָ:

תהלים קטו, יב

יְהוָה זְכַרְנוּ יְבָרֵךְ יְבָרֵךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל יְבָרֵךְ אֶת בֵּית אֶהֱרֹן.

תהלים קיט, מט

זָכַר דְּבָר לְעַבְדְּךָ עַל אֲשֶׁר יִחַלְתָּנִי.

תהלים קלו, כג

שָׁבִשְׁפַלְנוּ זָכַר לָנוּ כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ.

ב] תפקיד הלויים להזכיר

דברי הימים א טז, יד

וַיִּתֵּן לִפְנֵי אָרוֹן יְהוָה מִן הַלְוִיִּם מְשֻׁרְתִּים וְלִהְזָכִיר וְלַהּוֹדוֹת וְלִהְלַל לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.

תפלה שיזכור י"י זכות ראשונים – בתורה

תפלת משה שיזכור י"י שבועת האבות

שמות לב

(יא) וַיַּחַל מֹשֶׁה אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לָמָּה יְהוָה יַחַרָּה אַפָּךְ בְּעַמֶּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח גְּדוֹל וּבְיַד חֲזָקָה:

(יב) לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בְּרָעָה הוֹצִיאָם לְהַרְגֵם אֹתָם בְּהָרִים וּלְכַלְתָּם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה שׁוֹב מִחֲרוֹן אַפָּךְ וְהִנָּחַם עַל־הָרָעָה לְעַמֶּךָ:

(יג) זָכַר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וַתְּדַבֵּר אֱלֹהִים אֲרָבָה אֶת־וְרַעְלָם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר

זכרון של יחיד

ראש השנה לב, ב: אין מזכירין זכרון של יחיד ואפילו לטובה כגון (תהלים קו, ד) זכרני ה' ברצון עמך וכגון (נחמיה ה, יט) זכרה לי אלהי לטובה. וצל"ע למה פסוק זה נחשב של יחיד.

אמרתני אתן לזרעכם ונחלו לעלם:

(יד) וינחם יהוה על-הרעה אשר דבר לעשות לעמו:

תפלה שיזכור י"י זכות ראשונים – בנביאים

ירמיהו יד, כא

אל תנאץ למען שמך אל תנבל כסא כבודך זכר אל תפר בריתך אתנו.

תפלה שיזכור י"י זכות ראשונים – בכתובים

תהלים עד, ב

זכר עֲדֹתֶךָ קִנִּיתָ קֹדֶם גְּאֻלֹּתַי שִׁבֵּט נִחַלְתֶּךָ הִר צִיּוֹן זֶה שָׁכַנְתָּ בוֹ.

תהלים עט, ח

אֶל-תִּזְכֶּר-לָנוּ עֲוֹנֹת רֵאשִׁימִים מִהֵר יִקְדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ כִּי דָלוּנוּ מְאֹד:

יום תרועה

יום תרועה - פירושי הראשונים

(א) יום תרועה - מצווה להריע, כי אילו היה זה הדבור על עולת היום, למה לא הזכיר בשאר המועדים. ועוד, כי על העולות צוה לתקוע, ולא להריע:

שופרות במקרא

עוד חזון למועד

זכרון תרועה

במדבר י

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(ב) עֲשֵׂה לְךָ שְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת כֶּסֶף מְקַשָּׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לְךָ לְמַקְרָא הַעֲדָה וּלְמִסְעָ אֶת־הַמַּחֲנֹת:

(ג) וְתִקְעוּ בָהֶן וְנוֹעְדוּ אֵלַיךָ כָּל־הַעֲדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

(ד) וְאִם־בָּאֶתְּתָ יִתְקְעוּ וְנוֹעְדוּ אֵלַיךָ הַנְּשִׂאִים רְאִשֵׁי אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל:

(ה) וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחֲנִים קִדְמָה:

(ו) וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה שְׁנִיית וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחֲנִים תִּמְנָה תְּרוּעָה יִתְקְעוּ לְמִסְעֵיהֶם:

(ז) וּבִהֲקֵיל אֶת־הַקָּהָל תִּתְקְעוּ וְלֹא תִרְיעוּ:

(ח) וּבְנֵי אֹהֶל הַפָּהֳנִים יִתְקְעוּ בַּחֲצוֹצְרוֹת וְהָיוּ לָכֶם לְחֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם:

(ט) וְכִי־תִבְאוּ מִלְחָמָה בְּאֲרָצְכֶם עַל־הַצֹּר הַצָּר אֶתְכֶם וְהִרְעַתֶם בַּחֲצוֹצְרוֹת וְנִזְכַּרְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֵיכֶם:

(י) וּבַיּוֹם שִׁמַּחְתֶּכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרִאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם וְתִקְעֶתֶם בַּחֲצוֹצְרוֹת עַל עֲלֵתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכְרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

לקט ציונים והדרכות למקורות

מאת ידידי הרה"ג ר' צבי שליט"א

מקרא

- ויקרא פרק כג, כג-כה; פרשת המועדות
- במדבר פרק כט, א-ו; פרשת המוספים
- עזרא פרק ג; נחמיה פרק ז, עב, נחמיה פרק ח; תיקון החודש השביעי בעליית עזרא ונחמיה
- תהלים פרק מז; מלוכת ה' והשופר
- תהלים פרק פא; זיכרון ומשפט
- תהלים פרק פט; סדרי עולם
- תהלים פרק צה-צט; מלוכת ומשפט ה'
- ישעיהו פרק ד, ב-ו; תיקון חגי תשרי

אריז"ל

שער הכוונות דרושי ראש השנה

- דרושי א-ד; עניין ראש השנה
- (דרוש ד' מגורי האר"י)
- דרושי ה'-ו', כוונות התפילה
- (בחצי השני של דרוש ו' יש ביאור התפילה והתוספות של תפילות ראש השנה על הסדר)
- דרושי ז-ט, כוונות השופר והתקיעות
- (דרוש ט' מגורי האר"י, אך הוא יסודי וחשוב ביותר)
- הרוצה להרחיב בדרושי האר"י ילמד גם בפרי עץ חיים.

רמח"ל

בכתבי רמח"ל יש ריבוי דברים אודות ראש השנה וכל ענייניו. נציין לכל המקורות בעזרת ה' תוך צמצום והדגשה לחלקים מיוחדים.

קיצור הכוונות

- קיצור הכוונות ראש השנה ; עמוד קד-קלז.
- עניין ראש השנה ; עמוד קד-קו.
- תפילות ראש השנה :
- ערבית ושחרית ; עמוד קו-קכב.
- מוסף ותקיעות של מוסף ; עמוד קכט-קלד
- מנחה ; עמוד קלד-קלה.
- עניין תקיעת שופר ; עמוד קכב-קכט
- תשליך ; קלה.

חלקים מיוחדים

- כלל עניין ראש השנה והדין ; עמוד קד דיבור המתחיל הנה בראש השנה.
- ג' כוונות כלליות בשופר והתקיעות ; דף קכב דיבור המתחיל ואחר קריאת התורה וכוו'.
- כוונות ההוספות בברכה שלישית ; מדיבור המתחיל ואומר אתה קדוש וכוו' ; עמוד קיט-קכ.
- כוונות ברכה אמצעית ; עמוד קכ-קכא מדיבור המתחיל ואומר אתה בחרתנו.

מסכת ראש השנה

- פרק ראשון-עניין ראש השנה
- פרק שני-כוונות התפילה
- פרק שלישי-כוונות השופר והתקיעות
- פרק רביעי-סדר התקיעות ; שאר סדר היום.

חלקים מיוחדים

- פרק א משנה ב-ראש השנה, הנסירה והדין
- פרק ג משנה א-ג כוונות בשופר והתקיעות

מחזור לראש השנה

הרמח"ל היה בעל תפילה בימים נוראים.
 כתב כוונות ופירושים על גוף המחזור.
 המחזור הובא לדפוס על ידי יוסף אביבי.
 בשנים האחרונות עשו כל מיני מחברים ומלקטים ליקוטים מהמחזור.
 הרבה מהכוונות והפירושים בקיצור הכוונות הם לקוחים מהמחזור.
 אף הכוונות והפירושים במאמר החכמה בנויים על אותם יסודות.

מאמר החכמה לראש השנה

- הוספות בקדושת השם-ברכה שלישית
- עניין ספר החיים; סדרת ההוספות של זכרנו לחיים.
- מלכויות זכרונות ושופרות
- תשליך

דרך ה'

- עניין השופר; חלק ד פרק ח אות ד
- שתי הנהגות וחיבורם; חלק ב פרק ח אות א

ליקוטים

- העברת דיני ז"א על ידי אריך; קלח פתחי חכמה, פתח צד.
- סוד הדין והעברתו על ידי המצח; אדיר במרום עמוד רנט-רסא
- הדין והנסירה; אדיר במרום עמוד סח-סט; מדיבור המתחיל ואמר למגור
- עיבור ויניקה, יצחקויעקב, הדין והארתועלידיהשופר; אדיר במרום עמוד שמג-שדמ
- עניין תיקון ראש השנה וחגי תשרי; פירוש התורה, פרשת כי תצא, כי תבנה בית חדש (אוצרות רמח"ל, עמוד קיט).

זוהר

כללות דרושי המועדים בזוהר

ישנם שלשה חטיבות רחבות בזוהר העוסקים בסודות החגים, ויש ללמדם כאחד שכן החגים אינם נפרדים בהם זה מזה והדרושים על כלל החגים בכל אחד מהמקומות האלה נמשכים זה מזה וסובבים על דרושים מקושרים כל אחד מהם כפי עניינו. כפי הנראה אלה הם המקומות העיקריים שבהם ישבו חכמי הזוהר ולמדו את סודות החגים. אציין לכללותם ובתוכם לענייני ראש השנה.

והם:

א. בפרשת אמור

- מדף צג, א "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם מועדי י"י - ר' יצחק פתח ויקרא אלהים לאור יום", ועד דף קה, ב "ויצא בן אשה ישראלית" (ולא עד בכלל)
- ענייני ראש השנה מדף צח, ב "בחודש השביעי באחד לחודש", ועד דף קא, א ומסתיים "באורך נראה אור". - אור יקר אמור סימן ט - י
- בדפים אלה משולבים גם רעיא מהימנא על מצוות החגים, והשייך לראש השנה הוא מצוות תקיעת שופר בראש השנה בדף צח, ב - ק, ב.

ב. בפרשת תצוה

- מדף קפא, ב "מתוך בני ישראל" (שזוה תחילת הענין למתבונן) ועד סוף הפרשה בדף קפז, ב. רובו דיאלוג מופלא של ר"ש עם אחד מפרושי מדברא שבא העירה לקרת החודש השביעי.
- ענייני ראש השנה מדף קפג, ב "פתח ההוא סבא ואמר וכמדבר אשר ראית", ועד דף קפו, ב "כתיב בסכת תשבו שבעת ימים", ולא עד בכלל. (בדרושים הללו כמו בדרושים שבפרשת אמור משולבים ענייני ראש השנה ויום הכיפורים מאד עד שנבוכו המפרשים אם קטעים מסוימים הם על ר"ה או על יו"כ, וגם סוכות נמשך לזה כאן). - אור יקר תצוה סימן ג

ג. בפרשת פנחס

- מדף ריד, ב "עד דהוי אזלי" ועד "פנחס בן אלעזר" - סוד סדר היחוד בחודש השביעי. - אור יקר פנחס סימן ג.
- ומדף רלא, א "אמר רבי יהודה לימא לן מר מהני מילי מעלייתא דראש

- השנה", ועד דף רלג, ב"פתח ואמר רבי פנחס על זה" - אור יקר פנחס סימן י.
- דף רלג, ב"ובחבורא קדמאה" אמר רבי אלעזר לאבוהי, ועד רלה, ב"וי לדרא דישתארוך יתמין מינך" (ענין השופר באיברי האדם) - אור יקר פנחס סימן יא.
 - דף רמט, א"ובחודש הראשון וגו'" ועד סוף הפרשה בדף רנט, ב הם סודות כל המועדים על הסדר.
 - ענייני ראש השנה בדף רנג, ב"רבי שמעון פתח קרא ואמר שאו שערים ראשיכם", ועד דף רנח, ב"ובחמשה עשר יום לחודש השביעי" - אור יקר פנחס סימן כ - כא.
- פרשה זו נדפסה בכלבול עצום כי הוא מלא רעיא מהימנא הצטט ומגיב לדברי הזוהר ויש לקרוא כל חלק בפני עצמו ושוב להבין במה רע"מ מפרש או חולק. ובדפוסים מתוק מדבש והסולם הכל מבלבל, ועדיף הדפוסים הישנים שיש בהם לפעמים ר"מ בטור נפרד. ועדיף מינייהו דפוס אור יקר הנדפס ללא רע"מ, וכך מהדורת דניאל מט המתוקן לפי כתבי יד והארמית נמצא ברשת.

רעיא מהימנא

- כללות סדר המועדים לפי הספירות וראש השנה בגבורה - אור יקר רעיא מהימנא חלק א סימן ט - יא
- מצוות תקיעת שופר - פרשת אמור דף צח, ב - ק, ב
- השופר לפי האיברים ופרטיות כוונת התקיעות (ביחס לזוהר פנחס) - אור יקר רעיא מהימנא חלק ב סימן ד - ה
- פרשת שופטים רעה, ב - אור יקר רעיא מהימנא סימן ג

פרשיות חשובות הנדרשות על ראש השנה

- ויה' פקד את שרה - וירא קיג, א - "ויה' פקד את שרה רבי חייא פתח ויראני את יהושע הכהן הגדול - עד קטו, א "ויעש ה' לשרה" - אור יקר וירא סימן יב
- פרשת איוב בראש השנה - זוהר בא לב, ב עד לד, א "אמר רבי שמעון השתא אית לגלאה רזין"
- אלישע והאשה השונמית וחבקוק בראש השנה - זוהר בשלח - אור יקר בשלח סימן א

דין ראש השנה ושלשה ספרים נפתחים

דין ראש השנה - היכלות פקודי היכלא רביעאה

שופר

- אזהרה לבעל תוקע ליטהר ולכוון - זוהר ויקרא יז, א "אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם" ועד יח, ב "ואם כל עדת ישראל". - אור יקר ויקרא סימן טו
- צורך עשיית אתערותא דלתתא בשופא - בהעלותך קמט, א

כוונות תפלות ראש השנה

סוד ג' ובכך בשם ע"ב

- זוהר בשלח נב, א - אור יקר בשלח סימן ו' עמ' לז
- תיקוני זוהר חדש פז, א

פרדס רמונים

סוד עשרה מלכויות זכרונות שופרות בעשר ספירות - שער ב' פרק ה

סוד עשרת ימי תשובה - שער י"ג פרק ב'